

ЗАТВЕРДЖЕНО

Директор Державного методичного центру
навчальних закладів культури і мистецтв

М. П. Корисько
2014 р

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

В.В.ОЖЕВАН

МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ТРУБА

**Програма для музичної школи,
музичного відділення початкового спеціалізованого
мистецького навчального закладу
(школи естетичного виховання)**

Київ - 2014

Затверджено Державним методичним центром навчальних закладів культури і мистецтв України (Лист від 07.10.2014р. № 541- 1 Іг)

Укладач	Ожеван В.В.	Викладач-методист Хмельницької дитячої школи мистецтв.
Рецензенти:	Бобров А.М.	Викладач Харківського музичного училища ім. Б.М. Лятошинського;
	Йова С.М.	Голова ЦК «Оркестрові духові та ударні інструменти» коледжу Луганського державного інституту культури і мистецтв, заслужений діяч мистецтв України;
	Марховський В.А.	Викладач вищої категорії МКЗК «ДДМШ № 6» м. Дніпропетровська;
	Мілюков В.І.	Викладач Харківського музичного училища ім. Б.М. Лятошинського;
	Самороков А.П.	Викладач коледжу Луганського державного інституту культури і мистецтв.
Відповідальна за випуск	Івченко П.О.	Методист вищої категорії Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України.
Редактор	Кушнарєнко К.Р.	Методист першої категорії Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України.

© Ожеван В.В., 2014 р.

© ДМЦНЗКіМ України, 2014р.

Пояснювальна записка

Програма «Музичний інструмент труба» окреслює сучасні вимоги щодо організації навчального процесу на початковому етапі і розрахована на учнів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (музичні школи, музичні відділення шкіл мистецтва) та проводиться згідно з Типовими навчальними планами, затвердженими наказом Міністерства культури і туризму України від 18.07.2006 р. № 570/0/16-06.

Структура навчальної програми:
основні **завдання і мета** навчального предмета «Музичний інструмент труба»;

- **особливості організації навчально-виховного процесу:**
  - а) методичні рекомендації для учнів 0-го (підготовчого), 1-го та 2-го класів;
  - б) методичні рекомендації для учнів 3 — 8 класів;
  - в) загальні методичні рекомендації для учнів з 0-го (підготовчого) по 8-ий класи;
- **рекомендації щодо організації та проведення контрольних заходів;**
- **облік успішності та критерії оцінювання навчальних досягнень учнів.**

У наступних розділах **«Термін навчання — 8 років. Загальні вимоги»** та **«Термін навчання — 6 років. Загальні вимоги»** визначені музично-теоретичні поняття та практичні навички, що потрібно засвоїти та вдосконалити учню протягом навчання у школі.

Для кожному класу запропоновано **орієнтовні:**

- річні вимоги щодо репертуару;
- річний план щодо технічних вимог та контрольних заходів;
- програма академічного концерту та підсумкового концерту.

Рекомендований репертуар вміщує перелік творів, з якими бажано ознайомитись протягом навчального процесу. Це твори композиторів - класиків, обробки народних пісень та танців народів світу, в тому числі українських, твори сучасних композиторів.

При складанні навчальних планів викладач може вносити свої корективи з урахуванням індивідуальних особливостей учня та рівня його підготовки на даному етапі.

У підрозділі «*Бібліографія*» вказано на підручники, що були використані при укладанні списку рекомендованих орієнтовних творів.

Окремо зазначено *рекомендований список науково-методичної літератури* із загальних питань музичної педагогіки, психології музичного виконавства, розвитку творчих здібностей учня тощо.

Маю надію, що список рекомендованої науково-методичної літератури стане в нагоді викладачам, які прагнуть підвищити свій професійний рівень.

Основні завдання і мета навчального предмета «Музичний інструмент труба»

Виховання національно-свідомої та всебічно-розвиненої особистості – головний напрямок сучасної педагогіки. Музична освіта є однією з основних форм естетичного виховання людини. Творчим осередком, де на кращих зразках української та світової музики виховується естетичний смак і пізнається світ мистецтва, є початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади.

Основні завдання предмета:

- здійснення естетичного виховання засобами музичного мистецтва;
- прищеплення любові до народних звичаїв, традицій і національних цінностей українського народу та народів світу;
- створення умов для музично-творчого та духовного розвитку учнів;
- виховання національно-свідомої, інтелектуально-розвинутої особистості з почуттям людської гідності та доброти.

Завдяки виконанню цих завдань досягається **основна мета предмета**, а саме:

- розвиток творчих здібностей учня засобами інструментального мистецтва;

- засвоєння основних прийомів постановки виконавського апарату, звуковидобування та звуковедення, правильне виконання штрихів, подолання технічних складностей, фразування;
- навчити учня вільно читати нотний текст і підбирати на слух;
- прищепити любов до колективного музикування та розуміння особливостей гри в ансамблі;
- розуміти та виконувати музичні твори різних композиторів, стилів та епох;
- виховати навички сценічної культури.

Більш докладну інформацію про особливості організації навчально-виховного процесу, рекомендації щодо організації і проведення контрольних заходів, обліку успішності та критерії оцінювання навчальних досягнень учнів можна знайти у наступних розділах із відповідною назвою.

Особливості організації навчально-виховного процесу

На вивчення предмета «*Музичний інструмент труба*» відводиться дві академічні години на тиждень. Термін навчання – **8 або 6 років**. Наявність різних строків навчання обумовлена різним віком дітей, які вступили до навчального закладу та сприяє можливості здійснення диференційованого підходу до навчання учнів з неоднаковими фізичними даними і музичними здібностями.

Запровадження нових термінів навчання ПСМНЗ створює нові умови для більш якісного музично-естетичного та професійного розвитку учнів, дає викладачам можливість повному підійти до організації навчально-виховного процесу.

Запропонована програма передбачає набір дітей у віці шести-семи років і складається з 2-х ступенів, а саме:

I ступінь (0-й (підготовчий), 1 та 2 класи) – навчання проводиться на музичному інструменті **хроматична сопілка**;

II ступінь (3 - 8 класи) – навчання проводиться на музичному духовому інструменті **труба**.

Потрібно наголосити, що запропонована схема програми не виключає певних відхилень вікового та інструментального

характеру і надає можливість викладачам використовувати метод індивідуального підходу в кожній окремій ситуації. Так, наприклад, навчання на першому етапі можна проводити на блокфлейті при відсутності сопілки, а внаслідок певних фізичних особливостей для навчання можна використовувати сопілку-піколо. Слід передбачити і те, що при переході в 3-му класі з підготовчого музичного інструменту сопілка на основний музичний інструмент труба, навчання на сопілці можна продовжити за програмою додаткового музичного інструменту «Предмет за вибором».

Учні, які з різних причин вирішили не переходити з музичного інструменту хроматична сопілка на музичний інструмент труба можуть продовжити навчання на сопілці відповідно програмних вимог з цього інструменту.

Відповідно запропонованій схемі, початковий етап навчання гри на трубі з 8-ми річним терміном навчання пропонується розпочинати з перехідного інструменту хроматична сопілка. Такий підхід до навчання учнів є турботою про їх здоров'я та професійне відношення до формування виконавського апарату майбутніх трубачів. У цей період організм юнака активно розвивається і росте. Саме тому методика минулих років рекомендувала розпочинати навчання на духових інструментах в більш пізньому віці, коли губи та щелепи сформовані, а фізичні можливості учня значно вищі.

Враховуючи ці особливості, сопілка все більше виступає в ролі початкового перехідного інструменту при навчанні гри на духових інструментах.

Для учнів з 6-ти річним терміном навчання навчальний процес розпочинається на основному музичному духовому інструменті труба. При певних фізичних труднощах, через фізичне утримування інструмента, навчання можна продовжити на корнеті.

**Методичні рекомендації для учнів
0-го (підготовчого), 1-го та 2-го класів
(музичний інструмент хроматична сопілка)**

Сопілка хроматична має десять отворів, завдяки яким можна виконувати хроматичний звукоряд у межах двох з половиною октав (від ноти «до» першої октави до ноти «соль» третьої октави). Інструмент транспонує, запис на нотному стані проводиться октавою нижче від дійсного звучання. У першій октаві сопілка звучить м'яко й ніжно, друга октава насичена яскравим звуком, третя октава має пронизливий сильний звук.

Завдяки мінімальній затраті фізичних сил на утримування інструменту та видобування звуку, викладач має змогу спрямувати увагу учня на постановку корпусу, дихальні процеси та координацію пальцевих рухів з іншими виконавськими компонентами.

Корпус потрібно тримати рівно і вільно, лікті мають бути відведені від тулуба приблизно на 45⁰.

У постановці губного апарату особливу увагу слід звернути на те, щоб верхня та нижні губи були звільнені, торкаючись денця сопілки, а повітря, що вдувається, проходило через канал денця і не розсівалося по куточках рота.

Враховуючи вікові особливості учнів-початківців, процес постановки виконавського дихання бажано розпочинати з дихальної гімнастики без інструменту тому, що головна увага учня при цьому зосереджена тільки на дихальних рухах, а це прискорює засвоєння необхідних прийомів.

Найголовнішим завданням цього періоду є напрацювання навичок, створення виконавської опори і вироблення автоматизму дії виконавського дихання.

Методичні рекомендації для учнів 3 - 8 класів (музичний інструмент труба)

Пройшовши підготовчий курс навчання на початковому музичному інструменті хроматична сопілка, учень може розпочинати навчання гри на основному музичному інструменті – трубі.

Труба (італ. – tromba) – це мідний духовий мундштучний музичний інструмент, що складається з металевої трубки, двічі заверненої у формі витягнутого овалу, що поступово розширюючись переходить у розтруб та мундштук. Інструмент транспонує. Труба строю «in B» (сі бемоль) звучить на тон нижче написаного. Діапазон від ноти «е» першої октави до ноти «с» третьої октави. Серед інструментів мідної духової групи труба є самим високим за звучанням інструментом. Звук у труби – лункий, войовничий, блискучий. Застосовується в усіх оркестрах.

Доцільно передбачити і те, що при переході у 3-му класі з підготовчого музичного інструменту хроматична сопілка на основний музичний інструмент труба, в разі певних ускладнень у зв'язку з фізичним утримуванням інструменту, навчання можна продовжити на музичному духовому інструменті корнет. Цей інструмент, за принципом звуковидобування та аплікатурою, повністю відповідає музичному духовому інструменту труба, але легший і зручніший при утримуванні.

Корнет (італ. – cornetto) – ріжок, духовий мідний мундштучний інструмент, що розвинувся з поштового ріжка через долучення до нього клапанів, схожий на трубу, але має м'який тембр звучання і гнучкіший щодо техніки виконання. Звукоряд хроматичний. Основний стрій «in B». Діапазон від ноти «е» першої октави до ноти «с» третьої октави. Інструмент входить до складу духових, симфонічних та оперних оркестрів.

Враховуючи весь попередній досвід, викладачу слід уважно і відповідально підійти до постановки мундштука на губах, адже вдала постановка суттєво впливає на подальший виконавський успіх майбутнього трубача. Розташування мундштука на губах залежить від форми прикусу, структури губ,

зубів, щелеп тощо, а тому воно в кожній окремій ситуації індивідуальне.

Візуально перевірити розташування мундштука на губах можна за допомогою спеціального кільця або візуалайзера, не натискаючи прикладають до середини рота на передбачуване місце розташування мундштука. Це дасть змогу візуально довідатись, як формуються губи всередині мундштука, в якому місці і якого розміру утворюється міжгубний отвір під час видиху при звукоутворенні, чи вірно та зручно мундштук укладається на губах і зубах.

Також, визначити конкретне місце розташування мундштука на губах можна за допомогою базінга.

Базінг (англ. «buzz» – дзижчати) – з нього зазвичай розпочинають щоденні розминки, готуючи губи до подальшої роботи. Він задає губам потрібний режим вібрування, і це згодом позитивно позначиться при звукоутворенні на інструменті, за допомогою викладача допоможе учню, при контролі, визначити раціональне положення мундштука на губах та створити основу для гри на мундштучному інструменті безприжимним способом.

Базінг можна виконувати, не тільки губами, а й на мундштуці.

Першим є базінг самими губами, його слід розпочинати з тих нот, що легше всього виходять. Обов'язковою умовою є наявність фортепіано для можливості проконтролювати висоту звуків, що видобуваються.

Займатись базінгом слід систематично, пам'ятаючи про те, що такі заняття на початковому етапі дуже швидко стомлюють губний апарат, а тому вони повинні бути короткотривалими.

Після появи деякої стабільності відчуттів у губах потрібно перейти до другого виду – базінгу на мундштуку.

Період засвоєння цього виду базінгу значно довший і продовжується до тих пір, поки учень зрозуміє принцип формування амбушура і розташування мундштука на губах.

Для цього потрібно взяти звук губами, підвести до них мундштук, утворена вібрація без перерви повинна перейти у вібрацію губ, що знаходяться у чашці мундштука.

Прикладаючи мундштук до губ, потрібно пам'ятати, що місце його розташування має бути оптимальним і постійним. Протягом усього періоду засвоєння базінга викладачу потрібно прискіпливо контролювати процес формування амбушура учня.

Доречно нагадати, що вдих на початковому етапі потрібно робити через ніс, щоб не порушити місцеположення мундштука на губах.

Засвоївши основні принципи базінгу, можна розпочинати видобування звуків на інструменті, а саме базінгування використовувати як метод розігріву губних м'язів перед грою та відпрацювання окремих складних фрагментів у п'єсах та етюдах.

Визначення термінів переходу з одного виду базінгування на інший та, зокрема, на інструмент залишається за викладачем з фаху.

Дуже відповідально потрібно віднестися і до способу утримування труби, враховуючи індивідуальні фізіологічні особливості виконавця.

Важливим є вдалий підбір комплексних вправ, що допомагають правильному формуванню виконавського апарату та сприяють його розвитку, а також спрямований підбір етюдів та вправ, що мають розв'язувати конкретні завдання, розширюючи арсенал виконавських можливостей.

Зрозуміло, що роботі над засвоєнням виконавського дихання на духовому інструменті приділяється постійна увага. На цьому етапі учень повинен вправно володіти всіма видами дихання з акцентом уваги на використанні діафрагмального типу дихання, як найбільш гнучкого.

Загальні методичні рекомендації для учнів з 0-го (підготовчого) по 8-й класи

Основною формою навчально-виховної роботи в класі є урок, що проводиться як індивідуальне заняття педагога з учнем. Початковий етап навчання надзвичайно важливий для формування майбутнього виконавця. Індивідуальні заняття сприяють уважному та всебічному розвитку учня. Об'єктивна оцінка його індивідуальних можливостей, певним чином, конкретизує педагогічне завдання та методи роботи, допомагає розкрити творчий потенціал учня, а тісний контакт викладача з фаху з викладачами музично-теоретичних дисциплін та батьками дає можливість чітко організувати навчальний процес учня.

Важливим чинником, що сприяє кращій організації навчально-виховного процесу є його планування. Саме тому, кожного навчального року, на початку першого та другого семестрів, викладачем з фаху складається індивідуальний план, що затверджується завідувачем відділу (відділенням) та заступником директора з навчальної роботи. При доборі репертуару викладач повинен дотримуватись принципу послідовності в навчанні, а тому в процесі складання індивідуальних планів викладачу з фаху слід враховувати музично-виконавські здібності учня, його працездатність, загальний розвиток, сприйняття поданого матеріалу, пам'ять, темперамент тощо.

Репертуар, що вноситься до індивідуальних планів, повинен бути різноманітним за формою, стилем, фактурою і будуватись на кращих зразках світової та національної музичної культури. Заплановані твори мають досягти різних ступенів вивчення, а саме: одні твори призначені для публічних виступів, інші в порядку ознайомлення та навчального матеріалу.

В орієнтовних річних планах зазначено кількість музичних творів рекомендованих по кожному класу протягом навчального року. По закінченню кожного семестру викладач повинен вказати про зміни в індивідуальних планах та якість їх виконання, а наприкінці навчального року пишеться розгорнута

характеристика музичних здібностей учня, його творчих здобутків та результати успішності у навчанні.

Слід пам'ятати, що рекомендований у програмі *репертуар є орієнтовним*, а тому кожний викладач може вносити свої корективи при доборі репертуару, враховуючи індивідуальні особливості учня та опираючись на свій педагогічний досвід.

Під час навчального процесу викладач має прищеплювати учням уміння розбирати та читати нотний текст з листа, підбирати на слух. Значне місце належить і колективному музикуванню, що розвиває почуття відповідальності, ансамблю, вчить розуміти функції окремих партій і чітко орієнтуватись у загальній системі зв'язків, що складається між учасниками колективного музикування.

Для підвищення якості навчання викладачу з фаху слід навчити учня самостійно працювати над музичними творами, вправами, етюдами та гаммами. Такі заняття підвищують якість виконання домашніх завдань, виховують творчу ініціативу учня, сформують чітке уявлення про методiku роботи над технічними прийомами та способами подолання різних технічних труднощів.

Відомо, що гра на духових інструментах вимагає певних фізичних зусиль, а тому викладач має постійно слідкувати за станом здоров'я учня і не допускати надмірного навантаження на організм учня. При перших ознаках втоми заняття слід припинити. Щоденну роботу учня потрібно організувати з обов'язковими перервами для відпочинку та відновлення виконавського апарату.

Упродовж навчального року учень зобов'язаний не менше 3-х разів публічно продемонструвати свої виконавські здобутки. Учні 0-го класу можуть виступати тільки на підсумковому академічному концерті по рекомендації викладача.

Випускники, до складання випускного іспиту, мають двічі протягом навчального року представити для прослуховування шкільній комісії окремі твори з програми випускного іспиту та закінчений варіант програми.

Програму випускного іспиту викладач має подати наприкінці першого семестру.

Для професійно зорієнтованих випускників, які бажають продовжити навчання у вищих мистецьких навчальних закладах, річний план має орієнтуватись на вимоги з фахових іспитів для вступників до вищих навчальних закладів культури і мистецтв першого, другого рівнів акредитації.

Зокрема, програмні вимоги за спеціалізацією «Оркестрові духові та ударні інструменти» передбачають сольне виконання програми:

- а) дві гами (мажорну, мінорну) до 4-х знаків при ключі, основними штрихами в повільному темпі та арпеджіо тризвуків;
- б) один етюд;
- в) дві п'єси (в тому числі кантиленного характеру) або частини з циклічного твору.

Рекомендації щодо організації та проведення контрольних заходів

Творчий звіт учня про роботу за певний період навчання проводиться відповідно до навчальної програми. Регулярне проведення таких контрольних заходів як академічний концерт, відкритий академічний концерт, підсумковий академічний концерт, технічний залік, контрольні уроки, прослуховування випускної програми і, нарешті, випускний іспит сприяє успішній організації навчального процесу.

У 0-му (підготовчому) класі обов'язковим контрольним заходом є тільки підсумковий академічний концерт – кінець квітня, початок травня.

У 1-му класі обов'язковими контрольними заходами є:

- академічний концерт (з оцінкою) для учнів після 0-го (підготовчого) класу – листопад;
- відкритий академічний концерт (без оцінки) для учнів після 0-го (підготовчого) класу – березень;
- підсумковий академічний концерт (з оцінкою) для всіх учнів - кінець квітня, початок травня.

У 2 та 4-7 класах (строк навчання – 8 років) та 2-5 класах (строк навчання – 6 років) обов'язковими контрольними заходами є:

- академічний концерт (з оцінкою) – листопад;
- технічний залік (з оцінкою) – лютий (з 2-го класу зі строком навчання 8 років; з 2-го класу зі строком навчання 6 років);
- відкритий академічний концерт (без оцінки) – березень;
- підсумковий академічний концерт (з оцінкою) – травень.

У 8-му класі (строк навчання 8 років) та 6-му класі (строк навчання 6 років) обов'язковими контрольними заходами є:

- прослуховування (без оцінки) – грудень;
- прослуховування (без оцінки) – квітень;
- випускний іспит (з оцінкою) – травень.

Зазначені строки проведення контрольних заходів є орієнтовними.

Конкретні терміни визначаються відділом (відділенням) навчального закладу.

Від виступів на академічному концерті у першому семестрі та відкритому академічному концерті у другому семестрі можуть бути звільнені учні, які брали участь у конкурсах, фестивалях або щойно зараховані учні й такі, що навчаються перше півріччя у викладача з фаху, а також учні, які навчаються у 0-му (підготовчому) класі та ті учні, що не проходили курс навчання у 0-му (підготовчому) класі.

Обов'язковими для всіх учнів є підсумкові академічні концерти та відповідно випускні іспити. Тільки в окремих випадках (згідно з пунктом 3.13 та 3.16 Положення про ПСМНЗ системи Міністерства культури і туризму України, затвердженого наказом Міністерства культури і туризму України від 23.05.2006 р. №331) учні можуть бути звільнені керівництвом закладу від виступу на підсумковому академічному концерті або складання випускного іспиту.

Учні 1-7 класів (строк навчання 8 років) та 1-5 класів (строк навчання 6 років) протягом навчального року повинні виконати напам'ять щонайменше:

- 5-6 етюдів;
- 6-8 різнохарактерних п'єс, одна з яких – твір українського

композитора або обробка української народної пісні чи танцю;

- 1-2 твори великої форми з 6-го класу (строк навчання 8 років) та з 4-го класу (строк навчання 6 років).

До випускного іспиту учень випускного класу обов'язково має підготувати:

- етюд;
- дві різнохарактерні п'єси.

або

- етюд;
- п'єсу;
- твір великої форми.

Усі твори з програми випускного іспиту та з академічних концертів виконуються напам'ять.

На відкритому академічному концерту, що проходить без оцінювання, учень може виконати два різнохарактерні твори або п'єсу та твір у складі ансамблю будь-якої форми.

Організація обліку успішності

Згідно з наказом Міністерства культури і мистецтва України від 27.08.2001 р. №554 оцінювання успішності учнів відбувається за 12-ти бальною системою. Визначаються чотири рівні навчальних досягнень:

- початковий (1-3 бали);
- середній (4-6 балів);
- достатній (7-9 балів);
- високий (10-12 балів).

Докладніше критерії оцінювання викладено в Додатку №1 до вищезгаданого наказу.

Облік успішності учня ведеться на основі поточних та семестрових оцінок. Оцінка за контрольні заходи: академічний концерт, підсумковий академічний концерт, випускний іспит виставляється після колегіального обговорення виступу учня викладачами відділу (відділення). Викладач з фаху може самостійно оцінювати технічний залік та контрольні уроки.

Оцінка за рік (підсумкова) виставляється викладачем з фаху на підставі поточної успішності учня протягом першого та другого семестрів, з обов'язковим урахуванням оцінок за виступи на контрольних заходах, а також за участь у конкурсах, фестивалях, концертах тощо.

Добре вивчивши психологію учня, викладач може вміло використовувати оцінку як інструмент впливу на нього, стимулювати учня до подолання труднощів та розвивати бажання досягти успіху.

Строк навчання - 8 років.

Загальні вимоги.

0-ий (підготовчий) клас

Орієнтовні річні вимоги:

- ознайомлення учня із сопілкою, її будовою, правилами користування і догляду за інструментом;
- шляхом фізичних вправ і за допомогою інструменту, потрібно використовувати комплексні вправи, що спрямовані на постановку та розвиток виконавського дихання;
- постановка ніг, тулуба, голови, рук та губного апарату;
- спрямована робота язика;
- засвоєння аплікатури починаючи від нот «сі» та «ля» першої октави.

Ознайомлення з основами музичної грамоти:

- вивчення та запис нот у межах першої октави;
- тривалості нот та пауз;
- поняття про такт, метр, розмір, сильні та слабкі долі. Розміри: 2/4, 3/4, 4/4;
- вивчення музичних термінів, що пов'язані з темпом: *moderato*, *andante*, *allegro*, *allegretto*, *ritenuto*, *a tempo* тощо;
- вивчення позначень динамічних відтінків: *f*, *p*, *mf*, *mp*, *crescendo*, *diminuendo*;
- позначення збільшення тривалості звуків: нота з крапкою, фермата, ліга;
- знаки альтерації, акценти, реприза, вольта;

- вивчення основних штрихів: *detache*, *legato*, *staccato*.

Орієнтований річний план:

- гама C-dur та її тонічний тризвук у повільному темпі: цілими, половинними, четвертними та восьмими нотами;
- 12-14 вправ та етюдів;
- 10-12 п'єс різного характеру.

Контрольні заходи:

- підсумковий академічний концерт (кінець квітня, початок травня) - дві різнохарактерні п'єси.

Орієнтовні програми контрольних заходів:

- підсумковий академічний концерт:
Красєв М. «Весела дудочка» (16)
Лисенко М. «Пісня Лисички» з опери «Коза дереза» (16).

Орієнтовний репертуар

Вправи та етюди

- Мазур Я. № 1-10 (1)
Пушечников І. № 1-10 (5)
Платонов М. № 1-10 (8)
Гречишников Д. № 1-15 (11)
Должиков Ю. № 2-4, 8-10 (7)
Закопець М. № 1-15 (3)
Мазур Я., Чеботарь Д. № 1-15 (14)
Покровський А. № 1-10 (12)

П'єси, обробки народних пісень і танців

Українські народні пісні та танці

- Жульєв А. «Ой, дзвони дзвонять» (13)
«Довгоногі косарі» (13)
«Козачок» (13)
«Дударик» (13)
«Сонечко» (13)
Жульєва Л. «Тук-тук чобіток» (13)
«Три кулики» (13)
Мазур Я. «Галя по садочку ходила» (14)
«Волошка» (14)

	«Конячка» (14)
	«Вийди, вийди, сонечко» (14)
Закопець М.	«Летить горобчик» (15)
Ревуцький Л.	«Ой, єсть в лісі калина» (15)
Пушечников І.	«Журавель» (18)

Білоруські народні пісні

Пушечников І.	«Савка та Гришка» (17)
Жульєв А.	«Сел комарик на дубочек» (13)

Російські народні пісні

Жульєв А.	«Как под горкой» (13)
	«Зайчик» (13)
Степенський С.	«Во поле берёза стояла» (15)
Пушечников І.	«Во саду ли, в огороде» (19)

П'єси українських та зарубіжних композиторів

Лисенко М.	«Пісня Лисички» з опери «Коза дереза» (16)
Філіпенко А.	«Курчата» (21)
Моцарт В.	«Allegretto» (27)
Люллі Ж.	«Пісенька» (19)
Кучеров В.	«Ноктюрн» (15)
Метлов М.	«Павук і мух» (15)
Пушечников І.	«Пісенька» (20)
Кабалєвський Д.	«Про Петю» (17)
Майзель Б.	«Кораблик» (17)
Фільц Б.	«Морозець» (16)
Дремлюга М.	«Пісня про школу» (16)
Барвинський В.	«Сонечко» (16)
Верховинець В.	«Хитра кицька» (16)
Красєв М.	«Весела дудочка» (16)
Вериківський М.	«А я у гай ходила» (16)
Новосад Р.	«Танок мишей» (16)
Степовий Я.	«Я маленький хлопчик» (16)
Пушечников І.	«Сумна пісенька» (14)

Красєв М.	«Топ-топ» (14)
Метлов І.	«Дві тетері» (14)
Єфимов В.	«Веснянка» (22)
	«Осінь» (22)
	«Ласкавий мотив» (22)
	«Хорал» (22)

Перший клас

Орієнтовні річні вимоги:

- подальша робота з закріплення постановочних елементів;
- розвиток техніки губного апарату та виконавського дихання;
- робота над координацією пальцевих рухів;
- цілеспрямована робота над атакою звуку;
- подальше вивчення аплікатури та розширення діапазону;
- прищеплювання навичок читання нот з листа.

Музично-теоретичні знання:

- повторення нотної грамоти, а саме: розміщення та запис нот на нотному стані у межах першої октави та поступове вивчення розміщення нот на нотному стані в другій октаві;
- повторення тривалостей нот, пауз та позначень подовження тривалостей звуків;
- повторення динамічних відтінків, знаків альтерації та основних штрихів. Знайомство з комбінованими штрихами;
- поняття про гаму та тонічний тризвук, знайомство з видами мінору;
- порядок чергування сильних та слабких долей у різних розмірах. Затакт, синкопа;
- подальше вивчення музичних термінів, що пов'язані з темпом: *andantino*, *sempre*, *simile*, *accelerando* та повторення пройдених, а саме: *moderato*, *andante*, *allegro*, *allegretto*.

Орієнтовний річний план:

- мажорні й мінорні гами та їх тонічні тризвуки до одного знаку включно, у повільному темпі: цілими, половинними, четвертними, восьмими та шістнадцятими нотами;
- 10-12 вправ та етюдів;
- 12-14 п'єс різного характеру.

Контрольні заходи:

- академічний концерт для учнів після 0-го (підготовчого) класу - листопад:
дві різнохарактерні п'єси;
- відкритий академічний концерт для учнів після 0-го (підготовчого) класу - березень:
дві різнохарактерні п'єси або
п'єса та виступ у складі ансамблю будь-якої форми;
- підсумковий академічний концерт - кінець квітня, початок травня: етюд (за бажанням);
дві різнохарактерні п'єси.

Орієнтовні програми контрольних заходів

Академічний концерт:

- Обр. Жульєва А. «Козацький марш» (13)
Красєв М. «Ялинка» (13)
Мазур Я. Вправа № 16 (14)

Підсумковий академічний концерт:

- Обр. Жульєва А. «Ой, заграйте, дударики» (13)
Дюссек І. «Старовинний танець» (17)
Мазур Я. Вправа № 20 (14)

Орієнтовний репертуар

Вправи та етюди:

- Мазур Я. № 16-25 (14)
Покровський А. № 11-20 (6)
Пушечников І. № 11, 13, 15(10)
Закопець М. № 16-18 (3)
Платонов Н. № 12-20 (8)
Мазур Я., Чеботарь Д. № 16-20 (2)

П'єси, обробки народних пісень і танців

Українські народні пісні:

- Лобачов Г. «Веснянка» (17)
Пушечников І. «По дорозі жук, жук» (18)
Жульєв А. «Ой, заграйте, дударики» (13)
«Козацький марш» (13)

Жульева Л. «Ой, за гаєм, гаєм» (13)
Красєв М. «Ой, лопнув обруч» (13)
Леонтієв П., Печенюк М. «Ой, ходить сон» (13)
«Зайчик» (13)
«Горіла липка» (16)
«Подоляночка» (16)
«Ойра» (16)
«Закувала зозуленька» (16)
«Українська мелодія» (16)

Латишська народна пісня:

Крейн М. «Півник» (12)
Комаровський О. «Російська народна пісня» (3)

Білоруський народний танець:

Крейн М. «Крижачок» (3)

П'єси український та зарубіжних композиторів:

Барток Б. «П'єса» (17)
Крейн М. «Маленький вальс» (3)
Іорданський М. «Пісенька про ібіса» (17)
Дюссек І. «Старовинний танок» (17)
Гедіке А. «Маленьке рондо» (15)
Бетховен Л. «Бабак» (13)
Тиличев Є. «Пісенька» (27)
Моцарт В. «Туга за весною» (27)
Теплицький Г. «Пісня» (27)
Бах Й. «Менует» (25)
Тилик В. «Танок» (25)
Пауер Ю. «Анданте» (27)
Станкович Є. «Солодкий сон» (15)
Щуровський Ю. «Ноктюрн» (15)
Кирейко В. «Вальс» (15)
Глінка М. «Полька» (15)
Моцарт В. «Пісня пастушка» (15)
Верховинець В. «Равлику-павлику» (16)
Козицький П. «А вже красне сонечко» (16)
Бекман Л. «Ялинка» (21)
Бах Й. «Пісня» (17)

Єфимов В.	«Жартівлива пісенька» (22)
Красєв М.	«Ялинка» (13)
Шуберт Ф.	«Вальс» (21)
Ребіков В.	«Пісня» (19)

Другий клас

Орієнтовні річні вимоги:

- подальша робота над розвитком дихання та технікою губного апарату учня;
- розвиток технічних навичок;
- вивчення штриха маркато, закріплення та засвоєння уже вивчених та комбінованих штрихів;
- знайомство з форшлагами та мордентами;
- розвиток інтонаційного мислення;
- засвоєння навиків самостійної роботи учня над музичним твором;
- розвиток музичної пам'яті та засвоєння навичок читання нот з листа;
- підготовка учня до переходу на основний музичний інструмент — труба. Знайомство з губним базінгом.

Музично-теоретичні знання:

- елементарний аналіз структури та форми музичного твору;
- жанрова характеристика творів;
- особливі види ритмічного поділу (дуолі, триолі, квартолі, квінтолі);
- ознайомлення з виконавськими засобами музичної виразності: агогіка, артикуляція, динаміка, темп;
- складні та мішані музичні розміри;
- позначення динамічних відтінків: sp, sf, ff, pp;
- вивчення музичних термінів, що пов'язані з темпом: sostenuto, vivace, coda, Da capo al fine, meno mosso, pio mosso, segno, solo, tutti, poco a poco, Tempo I.

Орієнтовний річний план:

- мажорні й мінорні гами та їх арпеджіо тризвуків до двох

знаків включно, виконувати основними та комбінованими штрихами. Хроматична гама у дві октави;

- 10-12 етюдів;
- 12-14 різнохарактерних п'єс (в тому числі партії з ансамблю);
- декілька п'єс та етюдів для читання нот з листа;
- використання різноманітних форм музикування.

Контрольні заходи:

- академічний концерт (з оцінкою) - листопад:
  - етюд (за бажанням);
  - дві різнохарактерні п'єси;
- технічний залік (з оцінкою) - лютий:
  - гами, арпеджіо тризвуків;
  - етюд напам'ять;
  - 1-2 етюди по нотах;
  - музичні терміни;
- відкритий академічний концерт (без оцінки) - березень:
  - два різнохарактерних твори
  - або п'єса та виступ у складі ансамблю будь-якої форми;
- підсумковий академічний концерт (з оцінкою) - кінець квітня, початок травня: етюд (за бажанням);
  - дві різнохарактерні п'єси.

Орієнтовні програми контрольних заходів

Академічний концерт:

Мазур Я. Вправа № 35 (1) (за бажанням)

Обр. Аренського А. «Журавель» (15)

Щуровський Ю. «Ноктюрн» (15)

Глюк Х. «Веселий танець» (15)

Підсумковий академічний концерт:

Мазур Я. Вправа № 50 (51) (за бажанням)

Дунаєвський І. «Колискова» з к/ф «Цирк» (23)

Жульєва Л. Варіації на тему української народної пісні «Дівка в сінях стояла» (13)

Орієнтовний репертуар

Вправи та етюди

- Мазур Я. Вправи та етюди № 30-50 (1)
Пушечников І. № 18-25 (5)
Покровський А. № 21-30 (6)
Мазур Я. Етюди № 7-13 (9)
Чіарді Ц. № 1-5 (10)
Ниман Т. № 11-14 (10)
Назаров Н. № 8, 15 (10)

П'єси, обробки народних пісень і танців

Українські народні пісні та танці

- Закопець М. «Ой, гаю мій, гаю» (27)
    «Як поїхав мій миленький до млина» (27)
    «Обертан» (27)
Леонтієв П., Печенюк М. «Гуцульський танець» (16)
    «Козачок» (16)
    «Гуцулка» (16)
Жульєв А. «На вулиці скрипка грає» (13)
    «Нова радість стала» (13)
    «Ой, на горі» (13)
    «Реве та стогне Дніпр широкий» (13)
Жульєва Л. «Їхав козак за Дунай» (13)
Глінка М. «Гуде вітер» (15)
Аренський А. «Журавель» (15)

Ірландська мелодія

- Бріттен Б. «Саллі Гарденс» (17)

Неаполітанська народна пісня

- Жульєв А. «Мое сонце» (13)

Латиноамериканський танок

- Жульєв А. «Ламбада» (13)

Італійська народна пісня

- Закопець М. «Санта Лучія» (15)

Польська народна пісня

- Іванніков В. «Вісла» (20)

П'єси українських та зарубіжних композиторів

- Глінка М. «Не щебечи, соловейку» (17)
Шостакович Д. «Песня о встречном» (17)
Свиридов Г. «Старовинний танець» (20)
Дунаєвський І. «Колискова пісня» з к/ф “Цирк”(23)
Перголезі Дж. «Пісня» (25)
Чайковський П. «Солодка мрія» (20)
Вербицький Л. «Український танок» (20)
Лисенко М. «Колискова» (20)
Щуровський Ю. «Осінній наспів» (15)
Муха А. «Серенада» (15)
Барвінський В. «Український танець» (15)
Храпко В. «Біля села» (15)
Прокоф'єв С. «Пісня без слів» (15)
Куперен Ф. «Гавот» (15)
Барток Б. «Алегро» (15)
Гедіке А. «Танець» (26)
Глінка М. «Північна зірка» (28)
Чимбержі М. «Танець» (28)
Стоянов А. «Маленьке хоро» (28)
Шеферд Л. «Одинокий пастух» (13)
Жульєва Л. Варіації на тему української народної пісні «Дівка в сінях стояла» (13)
Роблес Д. «Летить кондор» (13)
Рота Н. «Слова кохання» з к/ф “Хрещений батько” (13)
Щуровський Ю. «Елегія» (27)
Глюк Х. «Веселий танець» (15)
Барвінський В. «Думка» (26)
Єфимов В. «Серенада» (22)
    «Мазурка» (22)
    «В стилі брейк-данса» (22)

Третій клас

Орієнтовні річні вимоги:

- ознайомлення учня з основним музичним інструментом - трубою, її будовою, правилами користування та доглядом за інструментом;
- раціональна постановка корпусу, голови, рук, ніг та губного апарату;
- засвоєння губного та мундштучного видів базінгу;
- подальший розвиток техніки дихання, рухливості та витривалості губного апарату. Гра подовжених звуків;
- спрямована робота язика;
- набуття навичок самоконтролю та вміння аналізувати свою гру.

Музично-теоретичні знання:

- подальше вивчення тональностей кварто-квінтового кола;
- ознайомлення зі складними розмірами 6/8, 9/8, 12/8;
- повторення позначень динамічних відтінків з умінням відтворювати їх звучання на інструменті;
- розвиток культури звуковидобування та звуковедення;
- інтонація як втілення музичного образу в музичних звуках;
- вивчення музичної форми: проста, дво- або тричастинна форми та куплетна;
- елементарне поняття про мотив, музичну фразу, музичне речення тощо.

Орієнтовний річний план:

- мажорні й мінорні гами: G, F, B - dur і a, e, h, g - moll та їх арпеджіо тризвуків у прямому русі;
- 15-20 вправ;
- 10-12 етюдів;
- 10-12 п'єс;
- декілька п'єс, етюдів та вправ для читання нот з листа.

Контрольні заходи:

У 3 класі (строк навчання 8 років) у зв'язку зі зміною інструмента обов'язковим контрольним заходом є тільки підсумковий академічний концерт – кінець квітня, початок травня

етюд;

дві різнохарактерні п'єси.

Орієнтовні програми контрольних заходів:

Підсумковий академічний концерт:

Усов Ю. Етюд № 1 (с.16), (39)

Обробка Людкевича С. «Прилітай, прилітай» (77)

Самонов А. «Галоп» (88)

Підсумковий академічний концерт:

Усов Ю. Етюд № 9 (с.18), (39)

Шостакович Д. «Молодіжна» (42)

Мухатов М. «У школу» (52)

Орієнтовний репертуар

Вправи та етюди

Усов Ю. Вправи та етюди (с.7-20), (39)

Баласанян С. Вправи та етюди (с.8-10), (40)

Митронов А. Вправи та етюди (с.8-11), (41)

Чумов Л. Вправи та етюди (с.3-19), (36)

Прокоф'єв П. Вправи та етюди (с.3-9), (46)

Кобець І. Щоденні вправи трубача (комплекс № 1), (29)

Белофастов О. Етюди № 1, 2, 4, 6, 7, 8 (70)

Посвалюк В. Щоденні комплексні вправи трубача. Розминки № 1-3 (32)

П'єси, обробки народних пісень і танців

Українські народні пісні та танці

Митронов А. «Ой, лис» (41)

Белофастов О. «Ой, джигуне, джигуне» (59)

«Я коза ярая» (59)

Степовий Я. «Ой, РУ-ДУ, РУ-ДУ-ДУ» (48)

Йорданський М. «Журавель» (52)
Красєв М. «Веселі гуси» (77)
Людкевич С. «Прилітай, прилітай» (77)
Пушечников І. «По дорозі жук, жук» (18)
Жульєв А. «Ой, заграйте, дударики» (1)

Російські народні пісні

Чайковський П. «Зима проходить» (77)
Комаровський О. «Літав голуб сизий» (77)
Римський-Корсаков М. «Во саду ли, в огороде» (6)

Угорська народна пісня

Бродський Ф. «Жабка» (77)

Білоруська народна пісня

Пушечников І. «Савка і Гришка» (18)

П'єси українських та зарубіжних композиторів

Бах Й. «П'єса» (88)
Людлі Ж. «Пісенька» (88)
Шестиріков І. «Полювання на ведмедя» (88)
Акімов К. «Дощик» (88)
Левін С. «Веселий трубач» (88)
Волков К. «Чеський танець» (88)
Самонов А. «Вальс» (88)
    «Галоп» (88)
Бетховен Л. «Урочиста пісня» (52)
Шостакович Д. «Молодіжна» (42)
Мухатов М. «У школу» (52)
Бетховен Л. «Чарівна квітка» (41)
Калашников Л. «Тінь-тінь» (41)
Владимиров О. «Пісня» (70)
    «Розповідь» (70)
Попатенко Т. «Урок» (70)
Філіпенко А. «На місточку» (70)
Шамо І. «Метелиця» (49)
Затуловський Л. «Марш» (102)
Гайдн Й. «Пісенька» (42)
Філіпенко А. «По малину в сад підем» (49)
Степовий Я. «Веснянка» (71)

Кабалевський Д. «Наш край» (47)
Трубай М. «Спогади-роздуми» (79)
    «Веселий настрій» (79)
Перселл Г. «Трубний галас» (39)

Четвертий клас

Орієнтовні річні вимоги:

- систематична робота над розвитком техніки дихання, рухливості та витривалості губного апарату. Гра комплексних вправ та подовжених звуків;
- подальша робота над засвоєнням базінгу;
- постійна робота над атакою звуку та роботою язика;
- розвиток культури звуковидобування та звуковедення;
- формування відчуття фрази та розуміння змістовних наголосів.

Музично-теоретичні знання:

- поняття про період як складову музичного формування. Мотив, речення, період, каданс;
- ознайомлення із розмірами: С та 5/4;
- вивчення музичних термінів, що пов'язані з темпом: *morendo, trel, adagio, agitato, grave, maestoso, espressivo, dolce*;
- постійний розвиток музичної пам'яті;
- засвоєння навичок виконання мелізмів;
- подвійний форшлаг, мордент;
- мішані музичні розміри;
- повторення та розширення понять про лад, тональність, інтервали, трізвуки, акорди;
- єдність змісту і форми музичного твору.

Орієнтовний річний план:

- мажорні й мінорні гами та їх арпеджіо трізвуків у тональностях: С, D, A, Es - dur і d, h, c, fis - moll;
- 12-14 етюдів та вправ на різні види техніки;
- 8-10 п'єс;
- декілька п'є та етюдів для читання нот з листа;
- 2-4 ансамблі.

Контрольні заходи:

академічний концерт (з оцінкою) - листопад:

дві різнохарактерні п'єси;

технічний залік (з оцінкою) - лютий:

гами, арпеджіо тризвуків;

один етюд напам'ять;

1-2 етюди на різні види техніки по нотах;

музичні терміни;

відкритий академічний концерт (без оцінки) - березень:

два різнохарактерні твори

або п'єса та виступ у складі ансамблю будь-якої форми;

- підсумковий академічний концерт (з оцінкою) – кінець квітня, початок травня:

дві різнохарактерні п'єси.

Орієнтовні програми контрольних заходів

Академічний концерт

Усов Ю. Етюд № 4 (с.21), (39) (за бажанням)

Щуровський Ю. «Привітальна пісня» (71)

Шостакович Д. «Хороший день» (49)

Підсумковий академічний концерт

Кобець І. Етюд № 24 (с.26), (48) (за бажанням)

Обробка Заремби В. «Дивлюсь я на небо» (48)

Боганов В. «Хочемо побувати на місяці» (101)

Орієнтовний репертуар

Вправи та етюди

Посвалюк В. Щоденні комплексні вправи трубача. Комплекс № 1(32)

Чумов Л. Вправи та етюди (с.10-18), (47)

Усов Ю. Вправи та етюди (с.21-35), (39)

Баласанян С. Вправи та етюди (с.14-20), (40)

Кобець І. Вправи та етюди (с.21-26), (48)

Митронов А. Вправи та етюди (с.15-24), (41)

Прокоф'єв П. Вправи та етюди (с.10-12), (46)

Белофастов О. Етюди № 1, 3, 4, 8, 9 (71)

Митронов А., Гинецинский Д. Комплекс ежедневных занятий юного трубача(с.7-11), (34)

***П'єси, обробки народних пісень і танців
Українські народні пісні та танці***

Яворський М. «Ой, на горі та женці жнуть» (57)

Лисенко М. «Дощик» (48)

Заремба В. «Дивлюсь я на небо» (48)

Ревуцький Л. «Подоляночка» (71)

Жульєв А. «Козацький марш» (102)

Російські народні пісні:

Кобець І. «Ноченька» (48)

Митронов А. «Светит місяц» (41)

Глінка М. «Горько, горько мне красной девице» (50)

Чеські народні пісні

Мухіна В. «Пастушок» (48)

Сладек Ф. «Богатый жених» (101)

Чумов Л. «Попляши-ка» (47)

Табакон М. Белорусская народная песня (50)

П'єси українських та зарубіжних композиторів

Сльчанінов В. Етюд № 2 (84)

«Анданте» (84)

Щуровський Ю. «Привітальна пісня» (71)

Шостакович Д. «Хороший день» (49)

Затуловський Л. «Дощик» (102)

Трубай М. «Скерцино» (79)

Иштван Л. «Веселий табір» (101)

Боганов В. «Хочемо побувати на місяці» (101)

Мяковський М. «Пожовклі сторінки» (42)

Дюссек І. «Старовинний танець» (42)

Гедіке А. «Російська пісня» (42)

Барток Б. «Пісня» (42)

«Скік-поскік» (49)

Маневич О. «Наша гра» (49)

Дем'янишин В. «П'єса» (71)
Виноградов А. «Пісня» (71)
Глінка М. «Патріотична пісня» (43)
Філіпенко А. «По малину в сад підем» (49)
Кабалевський Д. «Наш край» (49)

П'ятий клас

Орієнтовні річні вимоги:

- формування амбушура учня;
- базингування як засіб підготовки виконавського апарату до гри;
- індивідуальні особливості утримування інструмента учня-трубача;
- реалізація музичних образів за допомогою засобів музичної виразності;
- удосконалення культури звуковидобування та звуковедення;
- роль уяви під час створення музичного образу;
- аналіз форми та структури музичного твору.

Музично-теоретичні знання:

- удосконалення знань тональностей кварто-квінтового кола;
- подальше засвоєння музичної термінології, що пов'язана з темпом: *assai*, *andante*, *maestoso*, *animato*, *allegro vivace*, *prestissimo*, *allegretto mosso*;
- використання музично-теоретичних знань під час роботи над музичними творами;
- виконавські засоби художньої виразності музичної мови;
- уявлення про вплив епохи на музичний стиль;
- постійне удосконалення ритмічного, гармонічного, звуковисотного та інтонаційного слуху;
- постійний розвиток музичної пам'яті.

Орієнтовний річний план:

- мажорні й мінорні гами та їх арпеджіо тризвуків з оберненням у дві октави: e, f - moll, E, F - dur і a, g, fis - moll та G, B, A - dur у півтори октави;
- 8-13 етюдів та вправ на різні види техніки;
- 10-12 п'єс;

- декілька п'є та етюдів для читання нот з листа;
- 2-4 ансамблі.

Контрольні заходи:

- академічний концерт (з оцінкою) - листопад:
етюд (за бажанням);
дві різнохарактерні п'єси;
- технічний залік (з оцінкою) - лютий:
гами, арпеджіо тризвуків з оберненням;
один етюд напам'ять;
1-2 етюди на різні види техніки по нотах;
музичні терміни;
- відкритий академічний концерт (без оцінки) - березень:
два різнохарактерних твори або
п'єса та виступ у складі ансамблю будь-якої форми;
- підсумковий академічний концерт (з оцінкою) кінець квітня,
початок травня:
етюд (за бажанням);
дві різнохарактерні п'єси.

Орієнтовні програми контрольних заходів

Академічний концерт

Чумов Л. Етюд № 23 (с.28), (47), (за бажанням)

Фібіх З. «Поєма» (65)

Обробка Бердієва М. «Черевички» (60)

Підсумковий академічний концерт

Митронов А. Етюд № 71 (с.30), (43) (за бажанням)

Шуберт Ф. «Баркарола» (53)

Трубай М. «Німецький танець» (102)

Орієнтовний репертуар

Вправи та етюди

Посвалюк В. Щоденні комплексні вправи трубача. Комплекс № 2 (32)

Кобець І. Вправи та етюди (с.26-31), (50)

Усов Ю. Вправи та етюди (с.35-45), (39)

Баласанян С. Вправи та етюди (с.22-35), (40)

Чумов Л. Вправи та етюди (с.19-39), (47)

- Прокоф'єв П. Вправи та етюди (с.13-34), (46)
Митронов А. Вправи та етюди (с.25-35), (43)
Арбан Ж. Вправи та етюди (с.12-15), (30)
Чумов Л. Легкі етюди (с.3-11), (36)
Андросюк Р. Робота юного трубача над гамами (с.29-36), (33)

***Г'єси, обробки народних пісень і танців
Українські народні пісні та танці***

- Бердиев М. «Ой, не цвіти буйним цвітом» (52)
    «Черевички» (60)
Рудий М. «Прилетіла перепілонька» (87)
Різолъ М. «Закарпатський танець» (92)
    «Ой, лопнув обруч» (92)

Російські народні пісні

- Белофастов О. «Не брани меня родная» (60)
Ліпкін Л. «Как за речкою» (101)
Усов Ю. «Я на горку шла» (66)

Азербайджанська народна пісня

- Анашкін В. «На роботу» (45)
Кулієв А. «Народна пісня» (101)

Німецька народна пісня

- Бетховен Л. «Краса родимого села» (101)

Вірменські народні пісні та танці

- Кобець І. «Мелодія вірменського народного танцю» (48)

Польські народні пісні

- Кобець І. «З гір високих» (48)
Іваннікова В. «Вісла» (101)

Г'єси українських та зарубіжних композиторів

- Трубай М. «Подoliaночка» (78)
    «Маленька пастораль» (80)
    «Німецький танець» (102)
Шостакович Д. «Любит не любит» (46)
Фібіх З. «Поема» (65)
Гречанінов А. «Веселун» (53)
Шуберт Ф. «Баркарола» (53)
Раков М. «Вокаліз» (53)

Болотін С. «Маленький марш» (65)
Дем'янишин В. «Осінній ескіз» (72)
Блантер М. «Колискова» (49)
Бердієв М. «Вечірня пісня» (49)
Россіні Дж. «Марш» з увертюри до опери «Вільгельм Тель» (68)
Щолоков В. «Балада» (49)
                  «Маленький марш» (49)
Пікуль В. «Танець сумного скомороха» (52)
Затуловський Л. «Колискова» (102)
Шуберт Ф. «Форель» (45)
Боначіні Г. «Рондо» (49)
Перголезі Дж. «Пастораль» (53)
Варламов А. «Красный сарафан» (45)

Шостий клас

Орієнтовні річні вимоги:

- подальше формування виконавського апарату учня-трубача;
- розвиток технічних навичок шляхом роботи над різноманітними метроритмічними групами та технічним матеріалом (гра гам, арпеджіо, септакордів основними й комбінованими штрихами);
- розуміння динаміки як засобу виразності;
- розвиток музичного світогляду учня за допомогою читання нот з листа та участі у різноманітних формах музикування;
- ознайомлення з творами великої форми: концерт, сюїта, варіації, соната, сонатина.

Музично-теоретичні знання:

- подальше ознайомлення з тональностями кварто-квінтового кола;
- єдність змісту і форми музичного твору;
- вплив епохи на музичний стиль твору;
- особливі ритмічні фігури: дуолі, тріолі, квартолі, секстолі та октолі;
- ознайомлення зі знаками альтерації X — дубль діез, Ъ — дубль бемоль;

- вивчення музичної термінології, що пов'язана з темпом: *allegro molto*, *allegro assai*, *allegro agitato*, *animato*, *andante con moto*;
- види мордентів: мордент, подвійний мордент, зворотний мордент, подвійний-зворотний мордент;
- ознайомлення з сучасними напрямками музики;
- поняття про циклічну музичну форму: сюїта, концерт, соната, сонатина;
- головні тризвуки в тональностях та їх обернення, домінантсептакорд (Д₇) в прямому русі та з оберненням.

Орієнтовний річний план:

- мажорні й мінорні гами, арпеджіо тризвуків та Д₇ в прямому русі і з оберненням у тональностях: *fis-moll*, *g-moll*, *G-dur* у дві октави; *C-dur*, *c-moll*, *h-moll* — у півтори октави; вивчення Д₇ у пройдених тональностях;
- 8-12 етюдів та вправ на різні види техніки;
- 8-10 п'єс;
- 1-2 твори великої форми;
- декілька вправ, етюдів та п'єс для читання нот з аркуша;
- 2-4 ансамблі.

Контрольні заходи:

- академічний концерт (з оцінкою) - листопад:
  - етюд(за бажанням);
  - дві різнохарактерні п'єси;
- технічний залік (з оцінкою) -лютий:
  - гами, арпеджіо тризвуків, Д₇ в прямому русі та з оберненням;
  - один етюд напам'ять;
  - 1-2 етюди на різні види техніки по нотах;
  - музичні терміни;
- відкритий академічний концерт (без оцінки) -березень:
  - два різнохарактерних твори або п'єса та виступ у складі ансамблю будь-якої форми;
- підсумковий академічний концерт (з оцінкою) – кінець квітня, початок травня:
  - етюд(за бажанням);

дві різнохарактерні п'єси або твір великої форми
та п'єса.

***Орієнтовні програми контрольних заходів
Академічний концерт***

Чумов Л. Етюд № 3 (36) (за бажанням)
Обробка Бердієва М. «Українська народна пісня» (60)
Щербанюк В. «Полька» (82)

Підсумковий академічний концерт:

Вурм В. Етюд № 12 (35) (за бажанням)
Трубай М. «Елегія» (78)
Щолоков В. «Дитячий концерт» (52)

***Орієнтовний репертуар
Вправи та етюди***

Посвалюк В. Щоденні комплексні вправи трубача. Комплекс
№ 3 (32)
Чумов Л. Вправи та етюди (с.40-55), (47)
Прокоф'єв П. Вправи та етюди (с.35-70), (46)
Усов Ю. Вправи та етюди (с.45-60), (39)
Арбан Ж. Вправи та етюди (с.16-18, 24-27, 39-40, 86-88), (30)
Белофастов О. Етюди № 1, 4, 9 (73)
Чумов Л. Лёгкие этюды (с.11-19), (36)
Вурм В. Лёгкие этюды для трубы (№ 1-16), (35)
Андросюк Р. Работа юного трубача над гаммами (с.37-44), (33)
Митронов А., Гинецинский Д. Комплекс ежедневных занятий
(с.7-11), (34)

***П'єси, обробки народних пісень і танців
Українські народні пісні та танці***

Бердієв М. «Сонце низенько, вечір близенько» (60)
«Ой, гаю мій, гаю» (60)
«Українська народна пісня» (60)
Тилик В. «Український танок» (72)
Кирейко В. «Стоїть явір над водою» (79)
Кучеров В. «На вулиці скрипка грає» (79)
Стеценко К. «Стояла я і слухала весну» (86)

Російські народні пісні

- Чічков Ю. «Русская песня» (79)
Анашкін В. «Протяжная» (45)
Усов Ю. «Как по морю» (55)
    «Калинка» (55)
Дмитрієв Р. «Русская песня» (57)

Азербайджанська народна пісня

- Анашкін В. «На утренней заре» (45)

Грузинські народні пісні

- Іполітов-Іванов М. «Кинтоурі» (45)

П'єси українських та зарубіжних композиторів:

- Лисенко М. «Не забудь юних днів» (60)
Єфимов В. «Лірична пісня» (63)
    «Мазурка» (63)
    «На карнавалі» (63)
Бетховен Л. «Ларго» (50)
Шуберт Ф. Антракт з балету «Розамунда» (50)
Глієр Р. «Мрії» (50)
Глінка М. «Краков'як» з опери «Іван Сусанін» (40)
Гречанінов А. «Колискова» (51)
Панофка Г. «Вокаліз» (51)
Трубай М. «Елегія» (78)
Канерштейн О. «Танець» (65)
Шостакович Д. «Романс» (65)
Косенко В. «Марш» (87)
Хачатурян А. «П'єса» (87)
Лазаренко А. «Коломийки» (87)
Єльчанінов В. «П'єса» (84)
Щербанюк В. «Полька» (82)
    «Серенада» (83)

Великі форми

- Єльчанінов В. «Концертіно» (84)
    «Дитяча сюїта» (I частина) (84)
Губшман В. «Маленька сонатина» (95)
Моцарт В. «Сонатина» (I частина) (52)
Щолоков В. «Дитячий концерт» (52)
Валентино Р. «Соната» (IV частина) (40)

Сьомий клас

Орієнтовні річні вимоги:

- закріплення та подальший розвиток музично-виконавських навичок;
- прискорення темпу технічних завдань;
- подальша робота над культурою звуковидобування та звуковедення;
- виховання сценічної витримки та усвідомленість досягнення мети під час виступів;
- постійний розвиток музичної пам'яті;
- засвоєння виконавських засобів музичної виразності.

Музично-теоретичні знання:

- подальше вивчення гам кварто-квінтового кола, D₇ та VII₇;
- розуміння структури та форми музичного твору. Жанрова характеристика;
- засвоєння музичних термінів, що пов'язані з темпом: *largemento*, *andante maestoso*, *animato assai*, *tempo di marcia*;
- різновиди великих форм та особливості їх побудови;
- різновиди ритмічних груп та принципи їх засвоєння;
- мажор (гармонічний).

Орієнтовний річний план:

- мажорні й мінорні гами, арпеджіо тризвуків та D₇ в прямому русі і з оберненням у тональностях: a-moll, gis-moll, A-dur, As-dur – у дві октави; H-dur, Des-dur, b-moll – у півтори октави; вивчення VII₇ у повільному темпі в пройдених тональностях;
- 8-12 етюдів на різні види техніки;
- 6-8 різнохарактерних п'єс та обробки народних пісень і танців;
- 1-2 твори великої форми;
- декілька етюдів та п'єс для читання нот з листа;
- 2-4 твори з ансамблю.

Контрольні заходи:

- академічний концерт (з оцінкою) - листопад:
  - етюд(за бажанням);
  - дві різнохарактерні п'єси;
- технічний залік (з оцінкою) - лютий:
  - гами, арпеджіо тризвуків, Д₇ в прямому русі та з оберненням; VII₇ у прямому русі;
  - один етюд напам'ять;
  - 1-2 етюдів на різні види техніки по нотах;
  - музичні терміни;
- відкритий академічний концерт (без оцінки) - березень:
  - два різнохарактерних твори або
  - п'єса та виступ у складі ансамблю будь-якої форми;
- підсумковий академічний концерт (з оцінкою) – кінець квітня – початок травня:
  - етюд (за бажанням);
  - твір великої форми;
  - п'єса.

Орієнтовні програми контрольних заходів:

Академічний концерт

Прокоф'єв П. Етюд № 5 (с.75), (46) (за бажанням)

Рубінштейн А. «Романс» (51)

Трубай М. «Токата» (78)

Підсумковий академічний концерт

Чумов Л. Етюд № 65 (47) (за бажанням)

Шуберт Ф. «Куди?» (73)

Трубай М. «Концерт» (81)

Орієнтовний репертуар

Вправи та етюдів

Посвалюк В. Щоденні комплексні вправи трубача. Комплекс № 4, (32)

Кобець І. Щоденні вправи трубача. Комплекс № 4 а, б, в (29)

Андросюк Р. Робота юного трубача над гаммами (с.45-48), (33)

Усов Ю. Вправи та етюдів (с.61-75), (39)

Прокоф'єв П. Вправи та етюдів (с.72-82), (46)

Чумов Л. Вправи та етюдів (с.42-80), (47)

- Арбан Ж. Вправи та етюди (с.42-46), (30)
Чумов Л. Легкі етюди (с.40-51), (36)
Вурм В. Лёгкие этюды для трубы (№ 17-29), (35)

***П'єси, обробки народних пісень і танців
Українські народні пісні та танці***

- Свірський Р. «Українська пісня» (92)
Суржі В. «Тихо над річкою» (92)
Лятошинський Б. «Ой, ти, дівчино» (92)
    «Тече річка» (92)
Ревуцький Л. «Ой, не шуми, луже» (92)
Лисенко М. «Ой, з-за гори кам'яної» (92)

Російські народні пісні

- Прокоф'єв С. «Снежки белые» (50)
Глазунов А. «Не велят Маше» (51)
Балакірев М. «Как по морю» (51)

Азербайджанські народні пісні

- Аміров Ф. Азербайджанська народна пісня (45)

П'єси українських та зарубіжних композиторів

- Варламов А. «Романс» (50)
Гріг Е. «Романс» (50)
Моцарт В. «Менует» з опери «Дон Жуан» (50)
Копраш К. Етюд (50)
Щербанюк В. «Серенада» (83)
    «Сирба» (83)
Рубінштейн А. «Романс» (51)
Стеценко К. «Дивлюсь я на ясні зорі» (92)
Степовий Я. «Геть, думи, ви хмари осінні» (92)
Трубай М. «Токата» (78)
Щуровський Ю. «Весняний марш» (73)
Шуберт Ф. «Куди?» (73)
Затуловський Л. «Осінній спомин» (102)

Великі форми

- Бетховен Л. «Сонатина» (57)
Кабалевський Д. «Сонатина» (57)
Гендель Г. «Соната» F-dur (I, II частини) (69)
Трубай М. «Концерт» (81)
Сльчанінов В. Дитяча сюїта (II, III частини) (84)

Восьмий клас

Орієнтовні річні вимоги:

- систематична робота над розширенням діапазону учня-трубача;
- хроматична гама усіма тривалостями, основними та комбінованими штрихами;
- паралельні та однойменні тональності до п'яти знаків при ключі;
- виховання інтонаційної культури та навичок самостійного підстроювання інструменту;
- психологічна підготовка до сценічних виступів та засвоєння навиків сценічної культури;
- усвідомлений підхід та система підготовки виконавського апарату до концертних виступів;
- розвиток музичного світогляду учня за допомогою читання нот з аркуша та участі в різноманітних формах музикування;
- активізація музичного мислення та відчуття цілісності музичного твору.

Музично-теоретичні знання:

- теоретичне вивчення гам кварто-квінтового кола та побудова в них D_7 і VII_7 до семи знаків включно;
- поглиблений аналіз форми та структури музичного твору, жанрова характеристика;
- подальше вивчення музичних термінів, що пов'язані з темпом: *con brio*, *rubato*, *vibrato*, *ad libitum*, *burlesco*, *brillante*, *alla marcia*, *espressivo*;
- професійне орієнтування та підготовка до вступу у вищі мистецькі навчальні заклади найбільш професійно перспективних учнів;

Орієнтовний річний план:

- мажорні й мінорні гами, арпеджіо тризвуків, D_7 та VII_7 у прямому русі та з оберненням в тональностях до 5-ти знаків включно, усіма видами тривалостей та ритмічними малюнками;

- 8-12 етюдів на різні види техніки;
- 1-2 твори великої форми;
- 6-8 різнохарактерних п'єс та обробок народних пісень і танців;
- 2-4 твори з ансамблю;
- декілька етюдів та п'єс для читання нот з листа.

Контрольні заходи:

- прослуховування випускної програми (без оцінки) - грудень:
етюд та п'єса;

або

твір великої форми.

- прослуховування випускної програми (без оцінки) - березень-квітень:

етюд;

дві різнохарактерні п'єси.

або

етюд;

п'єса;

твір великої форми.

випускний іспит (з оцінкою) - травень:

етюд;

дві різнохарактерні п'єси.

або

етюд;

п'єса;

твір великої форми.

Орієнтовні програми випускного іспиту:

I варіант

Степовий Я. «Із-за гаю сонце сходить» (60)

Альбіноні Т. «Концерт» Es-dur (III, IV частини), (52)

Гінецинський Д. Етюд (41)

II варіант

Сльчанінов В. «У похід» (84)

Свірський Р. «Ноктюрн» (64)

Вурм В. Етюд № 40 (35)

Орієнтовний репертуар

Вправи та етюди

- Докшицер Т. Система комплексних вправ трубача. Розминки (с.13-20). Вокалізи (с.25-32), (31)
Усов Ю. Вправи та етюди (с.75-86), (39)
Чумов Л. Вправи та етюди (с.52-63), (47)
Прокоф'єв П. Вправи та етюди (с.83-100), (46)
Арбан Ж. Вправи та етюди (с.57-85), (30)
Баласанян С. Вправи та етюди (с.94-100), (42)
Вурм В. Лёгкие этюды для трубы (№ 30-45), (35)
Йогансон І. Избранные этюды (№ 11-13, 14-25), (38)
Панько Б. Избранные этюды (№ 5, 6, 7, 9, 16), (37)
Волоцкой П. Этюды (№ 5-7, 8-13, 14-18), (59)
Андросюк Р. Робота юного трубача над гамами (с.45-52), (33)
Митронов А., Гинецинский Д. Комплекс ежедневных занятий трубача (с.18-24), (34)

П'єси, обробки народних пісень і танців

Українські народні пісні та танці

- Митронов А. «Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці» (41)
«А я люблю Петруся» (41)
Рудий М. «Прилетіла перепілонька» (92)
Гінсбург А. «Тропотянка» (92)
Глінка М. «Гуде вітер» (92)
Степовия Я. «Із-за гаю сонце сходить» (60)

Російські народні пісні

- Даргомижський А. «Летал солов'юшко» (63)
Прокоф'єв С. «На горе то калина» (63)
Дютш О. «Новгород» (63)
Глінка М. «Горько, горько мне красавице одной» (63)
Гурильов А. «Матушка-голубушка» (63)

Грузинські народні пісні

- Аракішвілі Д. «На узгір'ї Грузії» (87)

П'єси українських та зарубіжних композиторів

- Глінка М. «Я помню чудное мгновенье» (63)
Рубінштейн А. «Ночь» (63)

Гріг Е. «Норвежская крестьянская песня» (63)
Щолоков В. «Арабеска» (58)
Асаф'єв Б. «Скерцо» (57)
Шостакович Д. «Романс» (87)
Глієр Р. «Рондо» (60)
Кабалевський Д. «Клоуни» (60)
Єльчанінов В. «У похід» (85)
Щербанюк В. «Каприз» (83)
Гуно Ш. Романс Зібеля з опери “Фауст”(50)
Балакиреєв М. «Баркарола» (63)
Лисенко М. «А вже весна» (100)
Коган Л. «Скерцо» (64)
Ніщинський П. «Адажіо» (100)
Свірський Р. «Ноктюрн» (64)
Гінецинський Д. Етюд (41)

Великі форми

Металліді Ж. «Концерт» (I частина) (98)
Щуровський Ю. «Концерт» (I частина) (99)
Ельгісер Й. «Концертіно» (96)
Альбіноні Т. «Концерт» Es-dur (III, IV частини) (52)
Щолоков В. «Концерт» № 3 (61)
Балдассарі П. «Соната» (69)
Коган Л. «Концерт № 1» (49)
Єльчанінов В. «Фантазія» (85)

Строк навчання – 6 років.

Загальні вимоги.

Перший клас

Орієнтовні річні вимоги:

- ознайомлення учня з музичним інструментом – труба, її будовою та правилами користування і догляду за інструментом;
- постановка та розвиток виконавського дихання шляхом фізичних вправ та за допомогою інструмента, використовуючи комплексні вправи спрямовані для розвитку виконавського дихання;
- постановка ніг, тулуба, голови, рук та губного апарату;
- засвоєння губного та мундштучного видів базингу;
- спрямована робота язика;
- засвоєння аплікатури.

Ознайомлення з основами музичної грамоти:

- вивчення та запис нот у межах першої октави;
- тривалості нот та пауз;
- поняття про такт, метр, розмір, сильні та слабкі долі. Розміри: 2/4, 3/4, 4/4;
- вивчення музичних термінів, що пов'язані з темпом: moderato, andante, allegro, allegretto, ritenuto, a tempo тощо;
- вивчення позначень динамічних відтінків: f, p, mf, mp, crescendo, diminuendo;
- позначення збільшення тривалості звуків: нота з крапкою, фермата, ліга;
- знаки альтерації, акценти, реприза, вольта;
- вивчення основних штрихів: detache, legato, staccato.

Орієнтовний річний план:

- засвоєння губного та мундштучного видів базингу;
- ознайомлення з гамами C-dur, G-dur, F-dur та їх тривуками в одну октаву;
- 12-14 вправ та етюдів;
- 10-12 п'єс різного характеру.

Контрольні заходи:

підсумковий академічний концерт (кінець квітня, початок травня)

- етюд (за бажанням)
- дві різнохарактерні п'єси.

Орієнтовні програми контрольних заходів:

- підсумковий академічний концерт:

Усов Ю. Етюд № 3 (с.1), (39) (за бажанням)

Луканюк С. «Казка» (77)

Левін С. «Веселий трубач» (88)

Орієнтовний репертуар

Вправи та етюди

Усов Ю. Вправи та етюди (с.7-20), (39)

Баласанян С. Вправи та етюди (с.8-10), (40)

Митронов А. Вправи та етюди (с.8-11), (41)

Чумов Л. Вправи та етюди (с.3-19), (36)

Прокоф'єв П. Вправи та етюди (с.3-9), (36)

Белофастов О. Етюди (№ 1, 2, 4, 6, 7, 8), (70)

П'єси, обробки народних пісень і танців

Українські народні пісні та танці

Людкевич С. «Прилітай, прилітай» (77)

Йорданський М. «Журавель» (52)

Красєв М. «Веселі гуси» (77)

Пушечников І. «По дорозі жук, жук» (18)

Митронов А. «Ой, лис» (41)

Белофастов О. «Я коза ярая» (59)

Степовий Я. «Ой, РУ-ДУ, РУ-ДУ-ДУ» (48)

Білоруські народні пісні

Пушечников І. «Савка та Гришка» (18)

Російські народні пісні

Бакланова Н. «Как под горкой под горой» (77)

Чайковський П. «Зима проходить» (77)

Комаровський О. «Летал голубь сизый» (77)

Захар'їна Т. «На зеленому лузі» (52)

Римський-Корсаков М. «Во саду ли в огороде» (6)

Угорська народна пісня

Бродський Ф. «Жабка» (77)

П'єси українських та зарубіжних композиторів

Самонов А. «Добрий ранок» (88)

Мільман М. «Прогулянка» (88)

Владимиров О. «Розповідь» (88)

Алескеров С. «Пісня» (52)

Захар'їна Т. «Полька» (88)

Щуровський Ю. «Лічилочка» (88)

Лисенко М. «Пісенька Лисички» з опери «Коза-дереза» (52)

Луканюк С. «Казка» (52)

Єфимов В. «Весна красна» (49)

«Зорька утрєння» (49)

Варицький В. «Веснянка» (70)

Чайковський П. «Дроворуб» (70)

Владимиров О. «Прелюд» (70)

Калінніков В. «Журавель» (40)

Бах Й. «П'єса» (88)

Люллі Ж. «Пісенька» (88)

Шестиріков І. «Полювання на ведмедя» (88)

Левін С. «Веселий трубач» (88)

Мухатов М. «У школу» (52)

Кабалевський Д. «Про хлопчика Петрика» (70)

Трубай М. «Гойдалки» (79)

«Весняне сонечко» (79)

Чумов Л. «Полонез» (47)

«Галантний менует» (47)

Єльчанінов В. «Маленька полька» (84)

«Теремок» (84)

«Пісня» (84)

Другий клас

Орієнтовні річні вимоги:

- систематична робота над розвитком техніки дихання, рухливості та витривалості губного апарату. Гра комплексних вправ та подовжених звуків;
- подальша робота над засвоєнням базінгу та закріпленню постановочних елементів;
- постійна робота над атакою звуку та роботою язика;
- розвиток культури звуковидобування, звуковедення та розширення діапазону;
- прищеплювання навичок читання нот з листа та гри в ансамблі;
- розвиток технічних навичок.

Музично-теоретичні знання:

- повторення нотної грамоти, а саме: розміщення нот на нотному стані в межах першої октави та засвоєння нот малої й другої октав, тривалості нот, пауз та позначення їх подовження;
- повторення динамічних відтінків, знаків альтерації та основних штрихів. Знайомство з комбінованими штрихами;
- поняття про гаму та тонічний тризвук, знайомство з видами мінору;
- порядок чергування сильних та слабких долей у різних розмірах. Затакт, синкопа;
- вивчення музичних термінів, що пов'язані з темпом: *andantino, sempre, simile, accelerando*.

Орієнтовний річний план:

- мажорні й мінорні гами та їх арпеджіо тризвуків у тональностях: C, D, F, G, B - dur і d, h, a, g, e - moll;
- 8-10 етюдів та вправ на різні види техніки;
- 8-10 різнохарактерних п'єс;
- декілька п'єс, етюдів та вправ для читання нот з листа;
- 2-4 ансамблі.

Контрольні заходи:

- академічний концерт (з оцінкою) - листопад;

- етюд(за бажанням);
- дві різнохарактерні п'єси;
- технічний залік (з оцінкою) -лютий:
  - гами, арпеджіо тризвуків;
  - один етюд напам'ять;
  - 1-2 етюди на різні види техніки по нотах;
  - музичні терміни;
- відкритий академічний концерт (без оцінки) - березень:
  - два різнохарактерних твори або
  - п'єса та виступ у складі ансамблю будь-якої форми;
- підсумковий академічний концерт (з оцінкою) – кінець квітня, початок травня: етюд (за бажанням);
- дві різнохарактерні п'єси.

Орієнтовні програми контрольних заходів

Академічний концерт:

- Усов Ю. Етюд № 3 (с.21), (39), (70) (за бажанням)
- Владимиров О. «Розповідь» (70)
- Обр. Лисенко М. «Дощик» (48)

Підсумковий академічний концерт:

- Баласанян С. Етюд № 52 (с.18), (40) (за бажанням)
- Обр. Ревуцького Л. «Подольночка» (71)
- Філіпенко А. «На місточку» (70)

Орієнтовний репертуар

Вправи та етюди

- Посвалюк В. Щоденні комплексні вправи трубача. Розминки(32)
- Чумов Л. Вправи та етюди (с.16-18), (47)
- Усов Ю. Вправи та етюди (с.21-35), (39)
- Баласанян С. Вправи та етюди (с.14-20), (40)
- Кобець І. Вправи та етюди (с.21-26), (48)
- Прокоф'єв П. Вправи та етюди (с.10-12), (46)
- Митронов А. Вправи та етюди (с.15-24), (41)
- Белофастов О. Етюди № 1, 3, 4, 8, 9 (71)
- Кобець І. Щоденні вправи трубача. Комплекс № 1 (29)

П'єси, обробки народних пісень і танців

Українські народні пісні та танці

- Ревуцький Л. «Подоляночка» (71)
Жульєв А. «Козацький марш» (102)
    «Ой, заграйте, дударики» 102)
Яворський М. «Ой, на горі та женці жнуть» (57)
Лисенко М. «Дощик» (48)
Белофастов О. «Ой, джигуне, джигуне» (59)

Російські народні пісні

- Кобець І. «Ноченька» (48)
Глінка М. «Горько, горько мне красной девице» (50)
Митронов А. «Светит месяц» (41)

Чеські народні пісні

- Мухіна В. «Пастушок» (48)
Сладек Ф. «Богатый жених» (101)
Чумов Л. «Попляши-ка» (47)

Білоруські народні пісні

- Табаков М. «Белорусская народная песня» (50)
Чумов Л. «Перепілочка» (47)

П'єси українських та зарубіжних композиторів

- Волков К. «Чеський танець» (88)
Самонов А. «Вальс» (88)
    «Галоп» (88)
Бетховен Л. «Урочиста пісня» (52)
    «Чарівна квітка» (52)
Шостакович Д. «Молодіжна» (42)
Владимиров О. «Розповідь» (70)
    «Пісня» (70)
Щуровський Ю. «Привітальна пісня» (70)
Попатенко Т. «Урок» (70)
Філіпенко А. «На місточку» (70)
Шамо І. «Метелиця» (49)
Барток Б. «Скік-поскік» (52)
    «Пісня» (52)
Затуловський Л. «Марш» (102)
Гайдн Й. «Пісенька» (42)
Степовий Я. «Веснянка» (71)

- Трубай М. «Спогади-роздуми» (79)
    «Скерцино» (79)
- Перселл Г. «Трубний галас» (39)
- Дюссек І. «Старовинний танець» (42)
- Гедіке А. «Російська пісня» (42)
- Єльчанінов В. «Гуцулочка» (84)
    «Дитяча пісенька» (84)
    «Пісенька іграшкового солдатика» (84)
- Єфимов В. «Весела дудочка» (49)
    «Осілля пісенька» (49)

Третій клас

Орієнтовні річні вимоги:

- подальша робота над формуванням амбушура учня-трубача;
- базингування як засіб підготовки виконавського апарату до гри та відпрацювання ускладнених місць;
- розвиток технічних навиків шляхом гри гам основними та комбінованими штрихами, етюдів та вправ на різні види техніки;
- постійна робота над витримкою виконавського апарату та розвитком виконавського дихання шляхом систематичної гри подовжених звуків і щоденних комплексних вправ;
- ознайомлення з виконавським засобами музичної виразності, а саме: агогіка, артикуляція, динаміка, темп;
- засвоєння навиків самостійної роботи учня над музичним твором.

Музично-теоретичні знання:

- елементарний аналіз структури та форми музичного твору.
- жанрова характеристика;
- складні та мішані музичні розміри;
- особливі види ритмічного поділу (дуолі, триолі, квартолі, квінтолі);
- вивчення музичних термінів, що пов'язані з темпом: tempo I, poco a poco, solo, tutti, segno, piu mosso, meno mosso, sostenuto, vivace, coda, da capo al fine;
- елементарне поняття про мотив, музичну фразу, музичне речення.

Орієнтовний річний план:

- мажорні й мінорні гами та їх арпеджіо тризвуків з оберненням у дві октави: e, f - moll, E, F - dur і a, g, fis - moll та G, B, A - dur у півтори октави;
- 12-14 етюдів та вправ на різні види техніки;
- 10-12 різнохарактерних п'єс;
- декілька п'є, етюдів та вправ для читання нот з листа;
- 2-4 ансамблі.

Контрольні заходи:

- академічний концерт (з оцінкою) - листопад:
  - етюд (за бажанням);
  - дві різнохарактерні п'єси;
- технічний залік (з оцінкою) - лютий:
  - гами, арпеджіо тризвуків з оберненням;
  - один етюд напам'ять;
  - два етюди на різні види техніки по нотах;
  - музичні терміни;
- відкритий академічний концерт (без оцінки) — березень:
  - два різнохарактерних твори або
  - п'єса та виступ у складі ансамблю будь-якої форми;
- підсумковий академічний концерт (з оцінкою) кінець квітня, початок травня:
  - етюд (за бажанням);
  - дві різнохарактерні п'єси.

Орієнтовні програми контрольних заходів

Академічний концерт

Чумов Л. Етюд № 23 (с.28), (47) (за бажанням)

Фібіх З. «Поема» (65)

Обробка Бердієва М. «Черевички» (60)

Підсумковий академічний концерт

Митронов А. Етюд № 71 (с.30), (43) (за бажанням)

Обр. Белофастова О. «Не брани меня родная» (60)

Трубай М. «Німецький танець» (102)

Орієнтовний репертуар

Вправи та етюди

Посвалюк В. Щоденні комплексні вправи трубача. Комплекс № 1(32)

Усов Ю. Вправи та етюди (с.35-45), (39)

Баласанян С. Вправи та етюди (с.22-35), (40)

Кобець І. Вправи та етюди (с.26-31), (50)

Чумов Л. Вправи та етюди (с.19-39), (47)

Прокоф'єв П. Вправи та етюди (с.13-34), (46)

Митронов А. Вправи та етюди (с.25-36), (43)

- Арбан Ж. Етюди (с.12-15),(30)
Чумов Л. Легкі етюди (№ 3-11), (36)
Андросюк Р. Робота юного трубача над гамами (с.29-35), (33)

***П'єси, обробки народних пісень і танців
Українські народні пісні та танці***

- Бердієв М. «Ой, не цвіти буйним цвітом» (52)
«Черевички» (60)
Рудий М. «Прилетіла перепілонька» (87)
Різоль М. «Закарпатський танець» (92)

Російські народні пісні

- Белофастов О. «Не брани мене, родная» (60)
Ліпкін Л. «Как за речкою» (101)

Азербайджанська народна пісня

- Анашкін В. «На роботу» (45)
Кулієв А. «Народна пісня» (101)

Німецька народна пісня

- Бетховен Л. «Краса рідимого села» (102)

Вірменська народна пісня

- Кобець І. «Мелодія вірменського народного танцю» (48)

Польські народні пісні

- Кобець І. «З гір високих» (48)
Іваннікова В. «Вісла» (101)

П'єси українських та зарубіжних композиторів

- Фібіх З. «Поєма» (65)
Шостакович Д. «Любит не любить» (46)
Трубай М. «Маленька пастораль» (78)
«Подоланочка» (78)
«Німецький танець» (78)
«Веселий настрій» (78)
Гречанінов А. «Веселун» (53)
Шуберт Ф. «Баркарола» (53)
Раков М. «Вокаліз» (53)
Болотін С. «Маленький марш» (65)
Пікуль В. «Танець сумного скомароха» (52)
Затуловський Л. «Колискова» (102)
«Дощик» (102)

- «Марш» (102)
 Дем'янишин В. «П'єса» (71)
 Виноградов А. «Пісня» (71)
 Шостакович Д. «Хороший день» (101)
 Боганов В. «Хочемо побувати на місяці» (101)
 Іштван Л. «Веселий танець» (101)
 Глінка М. «Ты, соловушка, умолкни» (101)
     «Пісня Вані» з опери «Іван Сусанін» (101)
 Гріг Е. «Норвежська пісня» (101)
 Чайковський П. «Італійська пісенька» (41)
 Щолоков В. «Казка» (49)
     «Жарт» (49)

Четвертий клас

Орієнтовні річні вимоги:

- подальше формування виконавського апарату учня-трубача, щоденна робота над комплексними вправами;
- розвиток технічних навиків шляхом роботи над різноманітними метроритмічними групами та технічним матеріалом (гра гам, арпеджіо, септакордів основними й комбінованими штрихами);
- розуміння динаміки як засобу виразності;
- розвиток музичного світогляду учня за допомогою читання нот з листам та участі у різноманітних формах музикування;
- домінантсептакорд (Д₇ в прямому русі та з оберненням).

Музично-теоретичні знання:

- подальше ознайомлення з тональностями кварто-квінтового кола;
- єдність змісту і форми музичного твору;
- вплив епохи на музичний стиль твору;
- знайомство з ритмічними фігурами: секстолі, септолі, октолі;
- ознайомлення зі знаками альтерації Х — дубль діез, ЪЬ — дубль бемоль;
- вивчення музичної термінології, що пов'язана з темпом: *allegro molto*, *allegro assai*, *allegro agitato*, *animato*, *andante*

con moto;

- види мордентів: мордент, подвійний мордент, зворотний мордент, подвійний-зворотний мордент;
- поняття про циклічну музичну форму: сюїта, концерт.

Орієнтовний річний план:

- мажорні й мінорні гами, арпеджіо тризвуків та D_7 у прямому русі і з оберненням у тональностях: fis-moll, g-moll, G-dur у дві октави; C-dur, c- moll, h-moll — у півтори октави;
- вивчення D_7 у пройдених тональностях;
- 8-12 етюдів та вправ на різні види техніки;
- 8-10 різнохарактерних п'єс;
- 1-2 твори великої форми;
- декілька вправ, етюдів та п'єс для читання нот з листа;
- 2-4 ансамблі.

Контрольні заходи:

- академічний концерт (з оцінкою) - листопад:
  - етюд (за бажанням);
  - дві різнохарактерні п'єси;
- технічний залік (з оцінкою) -лютий:
  - гами, арпеджіо тризвуків, D_7 в прямому русі та з оберненням;
  - один етюд напам'ять;
  - 1-2 етюди на різні види техніки по нотах;
  - музичні терміни;
- відкритий академічний концерт (без оцінки) — березень:
  - два різнохарактерних твори або п'єса та виступ у складі ансамблю будь-якої форми;
- підсумковий академічний концерт (з оцінкою) кінець квітня, початок травня: етюд (за бажанням);
  - дві різнохарактерні п'єси.

Орієнтовні програми контрольних заходів

Академічний концерт

Чумов Л. Етюд № 3 (36) (за бажанням)

Обробка Бердієва М. Українська народна пісня «Сонце низенько, вечір близенько» (60)

Лазаренко А. «Коломийки» (87)

Підсумковий академічний концерт

- Вурм В. Етюд № 12 (35) (за бажанням)
Лисенко М. «Не забудь юних днів» (97)
Сльчанінов В. «Дитяча сюїта» (І частина) (84)

Орієнтовний репертуар

Вправи та етюди

- Посвалюк В. Щоденні комплексні вправи трубача. Комплекс № 2 (32)
Чумов Л. Вправи та етюди (с.40-55), (47)
Усов Ю. Вправи та етюди (с.45-60), (39)
Арбан Ж. Вправи та етюди (с.16-18, 24-27, 39-40, 86-88), (30)
Прокоф'єв П. Вправи та етюди (с.35-70), (46)
Белофастов О. Етюди № 1, 4, 9 (73)
Чумов Л. Лёгкие этюды (с.11-19), (36)
Вурм В. Лёгкие этюды для трубы (№ 1-16), (35)
Андросюк Р. Робота юного трубача над гаммами (с.37-44), (33)
Митронов А., Гинецинский Д. Комплекс ежедневных занятий (с.7-11), (34)

П'єси, обробки народних пісень і танців

Українські народні пісні та танці

- Бердиєв М. «Сонце низенько, вечір близенько» (60)
«Ой, гаю мій, гаю» (60)
«Українська народна пісня» (60)
Стеценко К. «Стояла я і слухала весну» (79)
Різоль М. «Закарпатський танець» (79)
Рудий М. «Прилетіла перепілонька» (86)
Кирейко В. «Стоїть явір над водою» (79)
Кучеров В. «На вулиці скрипка грає» (79)

Російські народні пісні

- Чичков Ю. «Русская песня» (79)
Анашкін В. «Протяжная» (45)
Дмитрієв Р. «Русская песня» (57)
Усов Ю. «Калинка» (57)

Азербайджанська народна пісня

- Анашкін В. «На утреней заре» (45)

Грузинські народні пісні:

Іполітов-Іванов М. «Кинтоурі» (45)

П'єси українських та зарубіжних композиторів

Затуловський Л. «Вечір» (102)

Кемпферт Б., обр. Жульєва А. «Подорожні вночі» (102)

Дунаєвський І. «Колискова» з к/ф «Цирк» (63)

Блантер М. «Колискова» (48)

Лисенко М. «Не забудь юних днів» (60)

Глінка М. «Жайворонок» (40)

«Краковяк» з опери «Іван Сусанін» (40)

Косенко В. «Скерцино» (87)

«Марш» (87)

Шуберт Ф. «Серенада» (50)

«Антракт» з балету «Розамунда» (65)

Шостакович Д. «Колискова» (65)

«Романс» (65)

Щолоков В. «Маленький марш» (49)

Єфимов В. «Лірична пісня» (100)

«Мазурка» (100)

«На карнавалі» (100)

Гріг Е. «Пісня Сольвейг» (101)

Рамо Ж. «Менует у формі рондо» (101)

Бетховен Л. «Ларго» (50)

Глієр Р. «Мрії» (50)

Гречанінов А. «Колискова» (51)

Панофка П. «Вокаліз» (51)

Трубай М. «Елегія» (78)

Хачатурян А. «П'єса» (87)

Лазаренко А. «Коломийки» (87)

Сльчанінов В. «Анданте» (84)

Щербанюк В. «Полька» (82)

«Серенада» (83)

Філлер Ю. «Скерцино» (73)

Великі форми

- Сльчанінов В. «Концертіно» (84)
    «Дитяча сюїта» (I частина) (84)
Губшман В. «Маленька сонатина» (95)
Моцарт В. «Сонатина» (I частина) (52)
Щолоков В. «Дитячий концерт» (52)
Валентино Р. «Соната» (IV частина) (40)

П'ятий клас

Орієнтовні річні вимоги:

- закріплення та подальший розвиток музично-виконавських навичок;
- прискорення темпу технічних завдань;
- подальша робота над культурою звуковидобування та звуковедення;
- виховання сценічної витримки та усвідомлення досягнутої мети під час виступів;
- постійний розвиток музичної пам'яті;
- засвоєння виконавських засобів музичної виразності;
- активізація музичного мислення та відчуття цілісності музичного твору.

Музично-теоретичні знання:

- подальше вивчення гам кварто-квінтового кола та ознайомлення з VII₇ у виконавській практиці;
- розуміння структури та форми музичного твору. Жанрова характеристика;
- засвоєння музичних термінів, що пов'язані з темпом: *largamento*, *andante maestoso*, *animato assai*, *tempo di marcia*;
- різновиди великих форм та особливості їх побудови;
- мажор (гармонічний).

Орієнтовний річний план:

- мажорні й мінорні гами, арпеджіо тризвуків та D₇ в прямому русі і з оберненням у тональностях: a-moll, gis-moll, A-dur,

As-dur — двома октавами; H-dur, Des-dur, b-moll — у півтори октави;

вивчення VII₇ у повільному темпі в усіх пройдених тональностях;

- 8-12 етюдів на різні види техніки;
- 1-2 твори великої форми;
- 6-8 різнохарактерних п'єс та обробок народних пісень і танців;
- декілька етюдів, вправ та п'єс для читання нот з листа;
- 2-4 твори з ансамблю.

Контрольні заходи:

- академічний концерт (з оцінкою) - листопад:
  - етюд (за бажанням);
  - дві різнохарактерні п'єси;
- технічний залік (з оцінкою) -лютий:
  - гами, арпеджіо тризвуків, D₇ в прямому русі та з оберненням;
  - VII₇ у прямому русі;
  - один етюд напам'ять;
  - 1-2 етюди на різні види техніки по нотах;
  - музичні терміни;
- відкритий академічний концерт (без оцінки) — березень:
  - два різнохарактерних твори або
  - п'єса та виступ у складі ансамблю будь-якої форми;
- підсумковий академічний концерт (з оцінкою) - кінець квітня, початок травня: етюд (за бажанням);
  - твір великої форми;
  - п'єса.

Орієнтовні програми контрольних заходів

Академічний концерт

Чумов Л. Етюд № 65 (47)

Обробка Свірського Р. «Українська пісня» (92)

Гедіке О. «Танець» (49)

Підсумковий академічний концерт

Прокоф'єв П. Етюд № 5 (с.75), (46)

Єльчанінов В. «П'єса» (84)

Трубай М. «Концерт» (81)

Орієнтовний репертуар

Вправи та етюди

Посвалюк В. Щоденні комплексні вправи трубача. Комплекс № 3(32)

Усов Ю. Вправи та етюди (с.61-75), (39)

Прокоф'єв П. Вправи та етюди (с.72-82), (46)

Чумов Л. Вправи та етюди (с.42-80), (47)

Арбан Ж. Вправи та етюди (с.42-46), (30)

Чумов Л. Лёгкие этюды (с.40-51), (36)

Вурм В. Лёгкие этюды для трубы (№ 17-29), (35)

Андросюк Р. Робота юного трубача над гаммами (с.37-44), (33)

Кобець І. Щоденні вправи трубача. Комплекс № 4 а, б, в (29)

П'єси, обробки народних пісень і танців

Українські народні пісні та танці

Свірський Р. «Українська пісня» (92)

Суржі В. «Тихо над річкою» (92)

Лятошинський Б. «Ой, ти, дівчино» (92)

«Тече річка» (92)

Ревуцький Л. «Ой, не шуми, луже» (92)

Лисенко М. «Ой, з-за гори кам'яної» (92)

Степовий Я. «Геть, думи, ви хмари осінні» (92)

Стеценко К. «Дивлюсь я на ясні зорі» (92)

Російські народні пісні

Прокоф'єв С. «Снежки белые» (50)

Глазунов А. «Не велят Маше» (51)

Балакирев М. «Как по морю» (51)

Азербайджанська народна пісня

Аміров Ф. «Азербайджанська народна пісня» (45)

П'єси українських та зарубіжних композиторів

- Гедіке О. «Танець» (49)
Варламов А. «Романс» (50)
Моцарт В. «Менует» з опери «Дон Жуан» (50)
Гріг Е. «Романс» (50)
Копраш К. «Етюд» (50)
Щербанюк В. «Серенада» (83)
    «Сирба» (83)
Болотін С. «Кубинський танець» (65)
Рубінштейн А. «Романс» (65)
Затуловський Л. «Осінній спомин» (102)
    «Вечір» (102)
Шуберт Ф. «Куди?» (73)
Щуровський Ю. «Весняний марш» (73)
Щолоков В. «Балада» (50)
Єльчанінов В. «П'єса» (84)
Виноградов А. «Мелодія» (95)
Чешков О. «Реб'ячьи забавки» (95)
Блінов Ю. «Вальс» (65)
    «Пісня» (65)
Ахмедов В. «Молодіжний марш» (45)

Великі форми

- Бетховен Л. «Сонатина» (57)
Кабалевський Д. «Сонатина» (57)
Гендель Г. «Соната» F-dur (I, II частини) (69)
Трубай М. «Концерт» (81)
Єльчанінов В. «Дитяча сюїта» (II, III частини) (84)

Шостий клас

Орієнтовні річні вимоги:

- систематична робота над розширенням діапазону, культурою звуку та розвитком технічних навиків шляхом підбору індивідуальних вправ, етюдів та комплексів;
- хроматична гама усіма тривалостями основними та комбінованими штрихами;

- паралельні й однойменні тональності до п'яти знаків при ключі та D₇ і VII₇ у прямому русі і з оберненням;
- виховання інтонаційної культури та навичок самостійного підстроювання інструменту;
- психологічна підготовка до сценічних виступів та засвоєння навиків сценічної культури;
- усвідомлений підхід та система підготовки виконавського апарату до концертних виступів;
- розвиток музичного світогляду учня за допомогою читання нот з листа та участі в різноманітних формах музикування;
- активізація музичного мислення та відчуття цілісності музичного твору.

Музично-теоретичні знання:

- теоретичне вивчення гам кварто-квінтового кола та побудова в них D₇ і VII₇ в тональностях до семи знаків включно;
- поглиблений аналіз форми та структури музичного твору, жанрова характеристика;
- подальше вивчення музичних термінів, що пов'язані з темпом: *con brio*, *rubato*, *vibrato*, *ad libitum*, *burlesco*, *brillante*, *con fuoco*, *comodo*, *appassionato*, *alla marcia*, *espressivo*;
- професійне орієнтування та підготовка до вступу у вищі мистецькі навчальні заклади найбільш професійно перспективних учнів;

Орієнтовний річний план:

- мажорні й мінорні гами, арпеджіо тризвуків, D₇ та VII₇ у прямому русі і з оберненням в тональностях до 5-ти знаків включно всіма тривалостями та ритмічними малюнками;
- 8-10 етюдів на різні види техніки;
- 1 твір великої форми;
- 6-8 різнохарактерних п'єс та обробок народних пісень і танців;
- 2-4 твори з ансамблю;
- декілька етюдів та п'єс для читання нот з листа.

Контрольні заходи:

– прослуховування випускної програми (без оцінки) - грудень:
етюд та п'єса;
або

твір великої форми.

– прослуховування випускної програми (без оцінки) -
березень-квітень:

етюд;
дві різнохарактерні п'єси.

або

етюд;
п'єса;
твір великої форми.

випускний іспит (з оцінкою) - травень:

етюд;
дві різнохарактерні п'єси.

або

етюд;
п'єса;
твір великої форми.

Орієнтовні програми випускного іспиту:

I варіант:

Гінецинський Д. Етюд (41)

Степовий Я. «Із-за гаю сонце сходить» (60)

Балдассарі П. «Соната» (I частина) (69)

II варіант:

Свірський Р. «Ноктюрн» (64)

Сльчанінов В. «У похід» (84)

Вурм В. Етюд № 40 (35)

Орієнтовний репертуар

Вправи та етюди:

- Докшицер Т. Система комплексних вправ трубача. Розминки (с.13-20). Вокалізи (с.25-32), (31)
Усов Ю. Вправи та етюди (с.75-86), (39)
Чумов Л. Вправи та етюди (с.52-63), (47)
Прокоф'єв П. Вправи та етюди (с.83-100), (46)
Арбан Ж. Вправи та етюди (с.57-85), (30)
Йогансон А. Избранные этюды (№ 11-13, 14-25), (38)
Панько Б. Избранные этюды (№ 5, 6, 7, 9, 16), (37)
Волоцкой П. Этюды (№ 5-7, 8-13, 14-18), (59)
Андросюк Р. Робота юного трубача над гамами (с.45-52), (33)
Митронов А., Гинецинский Д. Комплекс ежедневных занятий (с.18-24), (34)

П'єси, обробки народних пісень і танців

Українські народні пісні та танці

- Лисенко М. «А вже весна» (100)
Митронов А. «Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці» (41)
«А я люблю Петруся» (41)
Глінка М. «Гуде вітер» (92)
Гінсбург А. «Тропотянка» (92)
Рудий М. «Прилетіла перепілонька» (60)
Степовий Я. «Із-за гаю сонце сходить» (60)

Російські народні пісні

- Даргомижський А. «Летал солов'юшко» (63)
Прокоф'єв С. «На горе то калина» (63)
Дютш О. «Новгород» (63)
Глінка М. «Горько, горько мне красавице одной» (63)
Гурильов А. «Матушка-голубушка» (63)

Грузинські народні пісні

- Аракішвілі Д. «На узгір'ї Грузії» (87)

П'єси українських та зарубіжних композиторів

- Ніщинський П. «Адажіо» (100)
Свірський Р. «Ноктюрн» (64)
Коган Л. «Скерцо» (64)

«Романс» (64)

- Гінецинський Д. «Етюд» (41)
Балакирєв М. «Баркарола» (63)
Щербанюк В. «Каприз» (83)
Гуно Ш. «Романс Зібеля» з опери «Фауст» (50)
Єльчанінов В. «У похід» (85)
Кабалевський Д. «Клоуни» (60)
Глієр Р. «Рондо» (60)
Шостакович Д. «Романс» (87)
Асаф'єв Б. «Скерцо» (57)
Щолоков В. «Арабеска» (58)
Рубінштейн А. «Романс» (66)
Косенко В. «Ранком у садочку» (97)
Беркович М. «Скерцо» (97)
Шуберт Ф. «Серенада» (23)
Бердієв М. «Скерцино» (97)
    «Колискова» (97)
    «Романс» (97)
Степовий Я. «Ганець» (97)

Великі форми

- Металліді Ж. «Концерт» (I частина), (98)
Щуровський Ю. «Концерт» (I частина), (99)
Ельгісер Й. «Концертіно» (96)
Альбіноні Т. «Концерт» Es-dur (III, IV частини) (52)
Щолоков В. «Концерт № 3» (49)
Балдассарі П. «Соната» (69)
Коган Л. «Концерт № 1» (49)
Єльчанінов В. «Фантазія» (85)

Бібліографія

Хроматична сопілка

Вправи та етюди:

1. Мазур Я. Вправи та етюди для хроматичної сопілки. - К., 1979
2. Мазур Я., Чеботарь Д. Вправи для хроматичної сопілки. - К., 1984
3. Закопець М. Гобой. 1 клас. - К., 1978
4. Гречишніков Д. Флейта. 1 клас. - К., 1978
5. Пушечников И. Школа игры на блокфлейте. - М., 1987
6. Покровский А. В школе и дома. Пособие для юного блокфлейтиста. - М., 1985
7. Должиков Ю. Хрестоматия педагогического репертуара. - М., 1969 Выпуск 1
8. Платонов Н. Школа игры на флейте. - М., 1983
9. Мазур Я. Сопілка (етюди). - Л., 2005
10. Пушечников И. Этюды для гобоя. - М., 1989
11. Гречишніков Д. Флейта. Учебный репертуар ДМШ. 3 клас. - К., 1979
12. Покровский А. В школе и дома. Пособие для юного блокфлейтиста. - М., 1989

Збірники п'єс:

13. Жульєв А. Блокфлейта для 1-3 класів ДМШ. - Т., 2008
14. Мазур Я. Буквар сопілкаря. - К., 1990
15. Закопець М. Гобой. 1-2 класи. - К., 1991
16. Леонтьєв П., Печенюк М. Буквар сопілкаря. - Х., 1998
17. Пушечников И. Школа игры на блокфлейте. - М., 2004
18. Пушечников И. Азбука начинающего блокфлейтиста. - М., 1991
19. Пушечников И. Школа игры на гобое. - М., 1985
20. Пушечников И. Хрестоматия для гобоя 1-5 классы ДМШ - М., 1983
21. Гарлицкий М. Хрестоматия педагогического репертуара для скрипки и фортепиано. 1-2 классы ДМШ. Выпуск 1. Пьесы. - М., 1963

22. Ефимов В. Музыкальный серпантин. Пьесы для блокфлейты и фортепиано. - М., 2001
23. Комальков Ю. Альбом юного флейтиста. Выпуск 1. - М., 1986
24. Коган А. Альбом юного флейтиста. Выпуск 1. - К., 1988
25. Гречишніков Д. Флейта. Учебный репертуар ДМШ. 3 клас. - К., 1979
26. Тахтаджиєв К. Скрипка. 3 клас ДМШ. - К., 1987
27. Закопець М. Гобой. Учебный репертуар ДМШ. 2 клас. - К., 1978
28. Воловий П. Кларнет. 2 клас. - К., 1978

Труба (корнет)

Збірники етюдів, гам, вправ:

29. Кобець І. Щоденні вправи трубача. - К., 1988
30. Арбан Ж. Школа игры на трубе. - М., 1990
31. Докшицер Т. Система комплексных упражнений трубача. - М., 1985
32. Посвалюк В. Щоденні самостійні вправи трубача. Навчально-методичний посібник. - К., 2003
33. Андросюк Р. Робота юного трубача над гамами. - К., 2004
34. Митронов А. Гинецинский Д. Комплекс ежедневных занятий юного трубача. - Л., 1990
35. Вурм В. Легкие этюды для трубы. - М., 1980
36. Чумов Л. Легкие этюды для трубы. - М., 1980
37. Панько Б. Избранные этюды для трубы. - М., 1988
38. Йогансон А. Избранные этюды для трубы. - М., 1986
39. Усов Ю. Школа игры на трубе. - М., 1985
40. Баласанян С. Школа игры на трубе. - М., 2005
41. Митронов А. Школа игры на трубе. - Л., 1986
42. Баласанян С. Школа игры на трубе. - М., 1972
43. Митронов А. Школа игры на трубе. - Л., 1973
44. Митронов А. Школа игры на трубе. - Л., 1965
45. Анашкин В. Пособие для начального обучения игре на трубе. - Б., 1966

46. Прокофьев П. Практическое пособие для игры на трубе. - Л., 1968
47. Чумов Л. Школа начального обучения игре на трубе. - М., 1979
48. Кобець І. Початкова школа гри на трубі або на корнеті, альті, тенорі, баритоні. - К., 1958
49. Кобець І. Початкова школа гри на трубі (доповнення). - К., 1979
50. Табаков Н. Первоначальная прогрессивная школа для трубы. Часть вторая. - М., 1946
51. Табаков Н. Школа обучения игре на трубе. Часть четвертая. - М., 1953
52. Усов Ю. Хрестоматия для трубы. ДМШ 1-3 классы. - М., 1987
53. Волоцкой П., Липкин Л. Сборник лёгких пьес. - М., 1960
54. Волоцкой П., Липкин Л. Лёгкие пьесы для трубы и фортепиано. 1-3 классы ДМШ. - М., 1970
55. Усов Ю. Пьесы, ансамбли, фанфары. 3-4 классы ДМШ. - М., 1978
56. Усов Ю. 1-2 классы ДМШ. Пьесы, ансамбли, этюды. - М., 1980
57. Усов Ю. Хрестоматия для трубы. Старшие классы ДМШ. Пьесы, оркестровое соло. - М., 1981
58. Волоцкой П. Хрестоматия педагогического репертуара для трубы. Часть вторая. 4-5 классы ДМШ. - М., 1966
59. Белофастов О. Альбом учня-трубача. 1-2 класи ДМШ. - К., 1972
60. Бердиев М. П'єсы для труби в супроводі фортепіано. - К., 1967
61. Щолоков В. Детский альбом для трубы и фортепиано. - М., 1990
62. Сергеев В. Пьесы для начинающих. Для кларнета и фортепиано.
63. Ерёмин С. Пьесы русских композиторов для трубы и фортепиано. - М., 1974
64. Усов Ю. Пьесы советских композиторов для трубы и фортепиано. - М., 1968

65. Болотин С. Пьесы советских композиторов. - М., 1980
66. Усов Ю. Пьесы советских композиторов для трубы и фортепиано. - М., 1971
67. Лютак Л. Школа гри на трубі. - Краків, 1973
68. Калиновський І. Збірник танців та мелодій для труби і фортепіано. - Краків, 1973
69. Крумпфер Г. Школа гри на трубі. - Лейпціх, 1980
70. Белофастов О. Труба. 1 клас. - К., 1978
71. Белофастов О. Труба. 2 клас. - К., 1979
72. Белофастов О. Труба. 3 клас. - К., 1980
73. Белофастов О. Труба. 4 клас. - К., 1981
74. Белофастов О. Труба. 5 клас. - К., 1983
75. Белофастов О. Труба. 1-2 клас. - К., 1990
76. Шлег Л. Лубочек. Детские пьесы для трубы и фортепиано. - Л., 1979
77. Воловой П., Кобзар С. Кларнет. 1 клас. - К., 1984
78. Трубай М. Репертуарний збірник учня-трубача. - Х., 2006
79. Трубай М. Репертуарний збірник учня-трубача. - Х., 2008
80. Трубай М. Збірник творів для труби. - Х., 2009
81. Трубай М. Концерт для труби з фортепіано. - Х., 2010
82. Щербанюк В. Збірник п'єс для учнів музичних шкіл. Книга перша. - Ч., 2007
83. Щербанюк В. Збірник п'єс для учнів музичних шкіл. Книга друга. - Ч., 2007
84. Єльчанінов В. Педагогічний репертуар для музичних шкіл по класу труби. - Л., 1993
85. Єльчанінов В. Педагогічний репертуар для музичних шкіл по класу (флейти, гобоя, фагота, валторни, труби). - Л., 1993
86. Белофастов О. Альбом учня-трубача. - К., 1974
87. Бердиев М. Твори радянських композиторів для труби і фортепіано. - К., 1968
88. Чумов Л. Первые шаги трубача. - М., 1992
89. Чумов Л. Первые шаги трубача. - М., 1987
90. Усов Ю. Соло для труби в произведениях советских композиторов. - М., 1988
91. Шварц С. Романс. - К., 1962
92. Різоль М. Українські народні пісні. - К., 1980

93. Лобанов А. Пьесы для ансамбля медных, духовых инструментов. Выпуск третий. - С-П., 1998
94. Бердиев М. П'еси для ансамблю труб. Випуск другий. - К., 1986
95. Чишко О. Ребячы забавки. - Л., 1972
96. Ельгісер Й. Я буковинець. Випуск третій. - Ч., 2001
97. Бердиев М. П'еси для труби. - К., 1967
98. Металлиди Ж. Концерт. - М., 1991
99. Щуровський Ю. Концерт. - К., 1973
100. Виноградов А. Репертуар трубача. - К., 1971
101. Ліпкін Л. Хрестоматія для труби.
102. Музична школа. Випуск № 16 труба для 1-6 класів –К.,2010

Рекомендована методична література

- Посвалюк В. Щоденні самостійні вправи трубача. - К., 2003
- Кобець І. Основи навчання гри на трубі. - К., 1985
- Посвалюк В. Теорія і методика виконавства на трубі. -К., 2010
- Посвалюк В. Проблеми методики та виконавства на духових інструментах. Книга перша. - К., 2008
- Гишка І. Звукоутворення, як важлива складова технічної досконалості трубача. - Л., 2010
- Посвалюк В. Мистецтво гри на трубі. - К., 2006
- Апацкий В. Основы теории и методики духового музыкально-исполнительского искусства. - К., 2006
- Посвалюк В. Історія виконавства на трубі. - К., 2005
- Апацкий В. Теория и практика игры на духовых инструментах. - К., 1989
- Усов Ю. История зарубежного исполнительства на духовых инструментах. - М., 1978
- Горварт І., Васенберг І. Основи джазової інтерпретації. - К., 1980
- Усов Ю. Труба. - М., 1966
- Болотин С. Методика преподавания игры на трубе в музыкальной школе. - Л., 1980
- Зильберквит М. Музыкально-исполнительское искусство. - М., 1982
- Диков Б. О работе над гаммами и арпеджио при игре на духовых инструментах. - М., 1959
- Ботвинов И. Учитесь понимать музыку. - О., 1960